

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta

Sociální pedagogika, kombinované studium

**INKLUZIVNÍ PRAXE SOUČASNÉ ŠKOLY A
MIMOŘÁDNĚ NADANÉ DÍTĚ**

Inclusive practice of the current school and gifted child

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Autor: Mgr. Michal Tačík, DiS.

Praha 2019

„Co dělá dítě nadaným a talentovaným nemusí být dobré známky ve škole, ale odlišný náhled na učení a svět.“

Chuck Grassley

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D. za odborné vedení, pozitivní přístup a psychickou podporu při psaní této diplomové práce. Dále děkuji své kolegyni Mgr. Markétě Platzové za pomoc a spolupráci při výzkumném šetření, její cenné rady a připomínky. Děkuji všem respondentům, kteří se stali součástí výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Inkluzivní praxe současné školy a mimořádně nadané dítě“ vypracoval samostatně a všechny použité písemné i jiné informační zdroje jsem řádně odcitoval. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7.5.2019

Mgr. Michal Tačík, DiS.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na žáky s mimořádným nadáním. Cílem mé práce je na základě případových studií ukázat specifika inkluzivních opatření využívaných na podporu mimořádně nadaných dětí v základním vzdělávání. Důležitou částí jsou informace získané rozhovory s žákem, rodinou žáka a učitelem žáka. Výsledkem této práce jsou možnosti, jak pracovat s žáky s mimořádným nadáním a jak jim pomoci. Zároveň má tato práce sloužit jako zamýšlení se nad současným stavem vzdělávání dětí s nadáním.

Annotation

The diploma thesis is focused on highly gifted pupils. The objective of the thesis, which is based on the case studies, is to present the specifics of the inclusive measures used to support gifted pupils in elementary schools. Information from the interviews with pupils, their families and their teachers make an important part. The result of the thesis is to show the possibilities of the work with gifted pupils and the ways to help them. The thesis also should serve as a reflection of how the current state of the gifted pupils education works.

Klíčová slova

Základní škola – dítě – nadání – inkluze - vzdělávání

Keywords

Primary school – children – talent – inclusion - education

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	7
VÝZKUMY V OBLASTI MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ	7
1. Vymezení pojmu „nadání“.....	12
1.1. Nadání versus talent	12
1.2. Modely nadání.....	14
1.2.1. Jednosložkové modely.....	14
1.2.2. Komplexní modely	14
1.2.3. Dvojí výjimečnost	22
2. Typologie nadaných dětí.....	26
2.1. Charakteristické rysy a projevy nadaných dětí	26
2.1.1. Kognitivní charakteristiky	26
2.1.2. Nekognitivní charakteristiky	27
2.1.3. Charakteristiky učení a školní projevy	28
2.2. Formy projevů nadaných dětí.....	28
3. Identifikace nadání.....	31
3.1. Metody identifikace	32
3.1.1. Objektivní metody	32
3.1.2. Subjektivní metody.....	33
3.2. Etapy identifikace.....	33
4. Vzdělávání nadaných dětí v základním školství.....	34
4.1. Školská legislativa.....	34
4.2. Formy a přístupy ve vzdělávání ND	35
4.3. Systémy školní péče o nadané děti.....	36
4.3.1. Akcelerace	36
4.3.2. Péče o ND v rámci běžné třídy.....	37
4.3.3. Speciální třídy pro nadané žáky v běžné škole.....	39
4.3.4. Individuální vzdělávací plán na základní škole.....	39

5. Inkluze nadaných dětí	40
5.1. Podpůrná opatření	41
5.1.1. Stupně podpůrných opatření	41
5.2. Metody vzdělávání ND	43
PRAKTICKÁ ČÁST.....	48
6. Inkluze dětí s mimořádným nadáním na základní škole – metodologická struktura.....	48
6.1. Cíle výzkumného šetření.....	48
6.1.1. Výzkumné otázky – hlavní a dílčí	48
6.2. Metoda sběru dat	48
6.3. Metoda zpracování šetření	50
6.4. Realizace šetření.....	50
6.4.1. Charakteristika výzkumného vzorku	50
6.5. Etické zásady.....	51
7. Kazuistika č.1. – Anička	52
8. Kazuistika č.2 – Bára	57
9. Kazuistika č.3. – Tomáš.....	61
10. Kazuistika č.4 – Jan.....	65
11. Kazuistika č. 5 – David	68
12. Komparace získaných dat	72
12.1. Zodpovězení výzkumných otázek	72
13. Diskuze.....	74
14. Doporučení pro výuku žáků s mimořádným nadáním	76
ZÁVĚR.....	78
Summary	79
SEZNAM LITERATURY	80
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	81
SEZNAM PŘÍLOH	82

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

IVP	Individuálně vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
PO	Podpůrná opatření
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SVP	Speciálně vzdělávací potřeby
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠPZ	Školní poradenské zařízení

ÚVOD

Mimořádně nadané dítě se stává stále častějším pojmem v běžné základní škole. Dle nových statistik těchto dětí přibývá. V současné době by v každé třídě mohl být jeden až tři žáci s nadáním. O těchto žácích se ve většině případech neví a tyto děti nerozvíjejí svůj potenciál. Běžná výuka je pro ně nezáživná a v hodinách se tito žáci nudí. Pozitivní na této situaci je, že se o žácích s mimořádným nadáním začíná psát v odborných člancích, vytváří se pro ně speciální učebnice a vznikají různé projekty. To by mohlo vést ke zlepšení situace ve smyslu včasné diagnostiky takovýchto dětí a následné úpravě práce s nimi.

Pro téma této práce jsem se rozhodl na základě mé praxe ve školství, kde aktivně pracuji již čtyři roky. Poslední dva roky se setkávám s otázkami kolegů, jak s těmito dětmi pracovat a jak jim můžeme pomoci. Učitelé jsou v těchto situacích zoufalí, protože nemají dostatečný materiál a podporu v tom, jak správně vzdělávat nadané děti. Společně vymýšlíme možnosti, které by mohly být funkční.

Aktuálně jsou žáci s nadáním bráni jako *Žáci se speciálně vzdělávacími potřebami*, což nám umožňuje tyto děti vést v evidenci žáků, kteří potřebují odlišný přístup. Na základě vyšetření z pedagogicko psychologické poradny, získáme posudek, kde je definováno nadání a doporučení, jak se s žákem má pracovat. Problémem je, že nelze získat finanční prostředky na to, aby se žákovi mohl například věnovat asistent pedagoga nebo speciální pedagog. Jediné, co můžeme udělat, je, přesunout dítě do vyššího ročníku v předmětu, kde se nadání diagnostikovalo. Bohužel v některých případech není toto řešení tím nejlepším či žádoucím.

Žáci s mimořádným nadáním je téma, které by mělo být velmi podnětné pro celé školství, ale i pro naši populaci, pro stát. Tato práce by měla sloužit k zamyšlení nad tím, jak efektivně pomoci dětem s nadáním. Práce by mohla sloužit pro učitele, kteří ve třídě mají dítě, potažmo děti s nadáním. Dále by mohla být oporou pro rodiče, kteří dítě s nadáním vychovávají

Práce bude mít teoreticko-empirický charakter. Teorie se zaměří na problematiku inkluze mimořádně nadaných dětí, zvolená podpůrná opatření, diagnostiku a specifika různého talentu a na možnosti pedagogické práce s mimořádně nadanými dětmi. Budou užity zejména metody teoretické analýzy a metody interpretativní. Výzkumná část bude na základě zpracování kvalitativních případových studií hledat odpověď na výzkumnou otázku „*Jak probíhá inkluze dětí s mimořádným nadáním.*”

Cílem mé práce je na základě případových studií ukázat specifika inkluzivních opatření využívaných na podporu mimořádně nadaných dětí v základním vzdělávání.

Cílem mé práce není reprezentativní vědecký výzkum, mé šetření má ilustrativní charakter, přesto může přinést řadu podnětů.

TEORETICKÁ ČÁST

VÝZKUMY V OBLASTI MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH DĚTÍ

Databáze národní pedagogické knihovny:

RŮŽIČKOVÁ, Kateřina a Miroslav LITAVSKÝ. **Možnosti úprav výuky ve vzdělávání nadaných žáků.** *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky.* Praha: Wolters Kluwer, 2018

Nadaní žáci bývají v systému českého školství často neidentifikováni a opomíjeni, ani k žákům, u kterých bylo nadání rozpoznáno, není ve výuce přístupováno jako k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, mezi které patří. Článek se zaměřuje na popis úprav vzdělávání nadaných žáků, které je možné implementovat ve výuce, a na vhodnost jejich využití v různých situacích a při různých stupních nadání. Následující text informuje o konferenci pro rozvoj nadání nazvané KORONA 2017 (Centru rozvoje nadaných dětí, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity). Jejím tématem byla identifikace nadání. K této problematice se vyjadřují dvě koordinátorky péče o nadání - Iveta Bassyová ze ZŠ nám. Curieových v Praze 1 a Alena Vávrová ze ZŠ Karla Čapka v Praze 10. Hovoří o obsahu své práce v této oblasti, co přináší škole a jak s nimi spolupracují ostatní učitelé.

ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. **Opravdu víme, že jsou i nadaní žáci?:** školy by se měly snažit vybudovat pro ně záchranný systém. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy.* Praha: Josef Král 1883-, 2018

Ve školách se věnuje pozornost hlavně hendikepovaným dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Podpůrná opatření by se však měla vztahovat i na nadané děti. Na talentované děti často chybí čas, energie. Vzhledem k omezeným finančním prostředkům nejsou k dispozici ani žádné speciální pomůcky. Některé školy se snaží problém řešit rozšířením nabídky mimoškolních aktivit nebo přidáním hodin navíc. Nedostatečné je i samotné vzdělávání učitelů, kteří neumí s talentovanými žáky pracovat. Děti tak často neposlouchají a nedávají pozor, protože je výuka nudí. Učitel by měl být schopen zaujmout celé spektrum dětí ve třídě.

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. **Nadané dítě rozhodně nemá všechno zadarmo.** *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách.* Praha: Portál, 2018

Rozhovor s psychologkou z pražského Centra nadání. Charakterizuje nadané děti - možno určit už v prvním roce jejich života. Předškoláci se většinou zajímají o netypická témata a jdou v nich mnohem hlouběji, než je běžné. Nadprůměrný talent se počítá od IQ 120, těchto dětí je v populaci zhruba desetina. Kdo nadprůměrné nadání diagnostikuje. Různé druhy nadání, často jsou spojené s handicapem (Aspergerův syndrom, dysgrafie apod). Jak se cítí nadané dítě, když ono ani jeho okolí neví, že je nadané. Nadané dítě ve škole a jeho potřeba podpůrných opatření ze strany pedagoga. Informace o Centru nadání a jeho významu pro nadané děti.

PORTEŠOVÁ, Šárka. **Nadané děti: Kam s nimi?.** *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2018

Mimořádné intelektové nadání má svá pozitiva i negativa. Potřeby nadaných dětí se podle psychologky Šárky Portešové v běžném školství nezohledňují dostatečně. V rozhovoru hovoří o typech nadaných dětí, jak se takové děti vyvíjejí a proč neexistuje definice nadaného dítěte. Popírá mýtus, že všichni nadaní jsou sociálně neobratní a emočně problematictí. Problém však vidí v tom, že ve školách chybí podpora a motivace nadaných dětí, které se dále nerozvíjejí a dostávají se tak do znevýhodněné pozice. Centrum pro rozvoj nadaných dětí, které Doc. Portešová vede, si klade za cíl efektivněji vyhledávat nadané děti a tyto děti vzdělávat tak, aby se jejich talenty neztrácely.

STEHLÍKOVÁ BASSYOVÁ, Iveta. **Jak rozvíjet nadané děti v běžné škole?:** inspirace ze Základní školy Curie. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2017

Jak rozvíjet mimořádně nadané děti v běžné škole? Rozhovor na toto téma se zástupkyní ředitelky Základní školy Curie Ivetou Stehlíkovou Bassyovou, která má zkušenosti s výukou nadaných dětí na základě projektu STRATEACH (Strategie pro učitele nadaných a talentovaných dětí). Hovoří o způsobu práce s talenovanými dětmi, jak ovlivňuje vztahy mezi dětmi kombinace společné výuky a speciální hodiny pouze pro nadané, jaké možnosti nabízí škola učitelům a jejich dalšímu odbornému rozvoji a jaká je spolupráce s rodiči nadaných dětí. Jsou uvedeny také externí organizace, se kterými škola spolupracuje.

PIKARTOVÁ, Táňa. **Model pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků existuje.** *Týdeník školství*. Praha: Sofiprin, 2017

Nadační fond Qiido se od roku 2014 zaměřuje na podporu vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Vytvořen je model vzdělávání a výchovy MiND, který pomáhá základním školám a rodičům naplňovat specifické vzdělávací potřeby takových žáků. Od roku 2016 funguje vzdělávací projekt pro učitele a ředitele základních škol pod názvem Qiido Akademie, který je určen pro vzdělávání a rozvoj dětí na prvním stupni základních škol. Nadační fond také pomáhá zajišťovat finanční a materiální podporu při nákupu didaktických pomůcek a pro propagaci koncepce školy ve výuce nadaných žáků a jejich náboru.

TĚTHALOVÁ, Marie. **I nadané dítě se potřebuje učit.** *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách.* Praha: Portál, 2017

Povídání s pedagožkou a psychologkou, které pracují s nadanými dětmi. Kdy lze u dítěte rozpoznat nadání. Jak s nadaným dítětem pracovat ve třídě. Může dostávat smysluplné podněty od rodičů i učitelů, kteří nejsou tak "chytří" (některé nadané děti mají IQ 140, což má méně než jedno procento populace). I nadané dítě potřebuje pomoc (např. s výběrem knih, hraček nebo výukových pomůcek). Každé dítě je nadané individuálně, výuka ve specializované třídě není vždy vhodná. Nutnost respektovat dětskou osobnost, na druhé straně - i když je nadané, je to stále dítě (které si např. chce hrát jako ostatní děti).

ŠEDIVÁ, Olga. **Ani talent nazmar, aneb, Všichni žáci potřebují podporu.** *Týdeník školství.* Praha: Sofiprin, 2016

Inkluze se týká i dětí mimořádně intelektově nadaných, i ony potřebují, tak jako každé dítě, podporu a individuální přístup. To je názor dětského psychologa Václava Mertina. V příspěvku jsou uvedeny i další jeho názory a také pojetí inkluzivního vzdělávání propagované ministerstvem školství.

Podpora mimořádně nadaných dětí: z vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. *Týdeník školství.* Praha: Sofiprin, 2016

Zveřejnění částí vyhlášky, které se týkají organizace vzdělávání žáků s podpůrnými opatřeními (PO) v běžných třídách, konkrétních PO pro 2., 3. a 4. stupeň, individuálních vzdělávacích plánů a podpory nadaných a vysoce nadaných žáků. Uveden je také příklad konkrétních PO pro 2. stupeň.

HAVRLÍKOVÁ, Zdeňka. **Péče o nadané děti v evropské školní praxi.** *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol.* Praha: ASPI Publishing, 2016

Autorka se v článku zabývá otázkou, jaké možnosti péče a podpory pro nadané děti nabízejí školské systémy v České republice, Německu, Itálii a Turecku. Odpověď hledala společně s partnery mezinárodního projektu STRATEACH (Strategie pro učitele nadaných a talentovaných dětí) podpořeného z programu ERASMUS+. Cílem je podpora učitelů v běžných školách, aby získali dovednosti a kompetence potřebné pro práci ve třídách s diverzifikovanou úrovní schopností a dovedností žáků.

ŠTÁSTKOVÁ, Zlata. **Inkluze se týká i mimořádně nadaných žáků.** *Týdeník školství.* Praha: Sofiprin, 2015

Otázka začleňování dětí s handicapem do běžné výuky potlačila do pozadí problematiku vzdělávání mimořádně nadaných dětí a jejich začlenění či nezačlenění do běžné výuky. Příspěvek proto přináší názory psychologa, matky, pedagoga a představitelky Společnosti pro talent a nadání na to, zda je vhodnější tyto žáky vzdělávat v běžných školách či třídách, nebo je vzdělávat odděleně. Jeden z názorů je, že správnou cestou je individualizace a diferenciací obtížnosti výuky a také příprava učitelů na práci s heterogenní žákovskou populací od nadaných dětí po děti s handicapem.

PORTEŠOVÁ, Šárka. **Příliš chytré děti: ve školách se ztrácejí nadání žáci.** *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy.* Praha: Josef Král 1883-, 2013

Nadané děti se dají rozdělit do šesti základních typů: úspěšné nadané dítě, vysoce tvořivé nadané dítě, nadané dítě maskující své schopnosti atd. Při diagnostikování nadání se u nás téměř výhradně používají Wechslerovy inteligenční testy nebo Woodcock-Johnsonův test kognitivních schopností. Pro úspěšnost dítěte ale není podstatné nadání, důležitá je jeho motivovanost, kvalita paměti, podpora rodiny i školy. Výuka by proto měla nadaným žákům nabídnout širokou škálu možností a šancí, aby si v nich našli prostor pro svůj rozvoj. Uveden příklad úspěšné práce s nadanými žáky v brněnské Základní škole Úvoz.

MACHŮ, Eva. **Radosti a trápení nadaných dětí: Joys and worries of gifted children.** *Studia paedagogica: časopis Ústavu pedagogických věd FF MU Brno.* Brno: Masarykova univerzita, 2013

Výsledky výzkumného šetření ve formě dvou dotazníků, jehož cílem bylo zjistit, jaká specifická přání, radosti, strachy a trápení mají jedenácti leté nadané děti v porovnání s jejich vrstevníky a jaká jsou společná pro obě skupiny dětí.

SPÁČILOVÁ, Hana. **Nadaný žák v primární škole.** *Učitelé listy: Nezávislý měsíčník.* 2008

Koncepce přípravy učitelů primárního vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého pro práci s nadanými žáky. Vymezení pojmů nadání a talent. Kognitivní, sociální a emocionální aspekty nadání. Nadané dítě v primární škole. Metody a etapy identifikace nadaných dětí. Uplatnění různých forem a metod práce s nadanými žáky.

DUCHOVIČOVÁ, Jana. **Možnosti vzdelávania nadaných žiakov v podmienkach bežných základných škôl.** *Pedagogická revue: časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie.* 2007

Model diferencované pedagogické práce podle schopností žáků v integrovaných podmínkách. Prezentace výzkumu, který měl objasnit možnosti uplatňování diferencovaného přístupu učitele na 1. stupni základních škol a experimentálně ověřit účinnost navrženého modelu. Výsledky ukázaly, že běžné postupy ve škole neuspokojují vzdělávací potřeby nadaných dětí, že je zde nutnost specializovaného učitele, specializované učebny a poradenského servisu pro žáky i učitele.

VONDRÁKOVÁ, Eva. **Nadané děti a jejich problémy od mateřské školy po maturitu.** *Týdeník školství.* 2003

Duševní a verbální projevy nadaného dítěte v raném dětství ve vztahu k podnětnosti rodinného prostředí. Vytvoření podnětného prostředí v rodině jako podmínka pro příznivý psychický, sociální a myšlenkový vývoj dítěte. Problémy nadaných dětí s přizpůsobením v průměrném učebním prostředí ve škole, doporučení pro rozvoj jejich potenciálu.

1. Vymezení pojmu „nadání“

Slyšíme-li o nadání či nadaných dětech, zpravidla máme obecnou představu, co to znamená a jaký je význam tohoto pojmu. Často v různých rozhovorech slychávám, že je to nejspíše žák, kterému určitá oblast jde, zpravidla lépe než jeho vrstevníkům. Někdy je pojem nadání synonymně nahrazován slovem talent. Nabízí se názor, že takové dítě je dítě šikovné, nekonfliktní, bez obtíží atd.

Tato obecná představa může být ale velmi zavádějící. Je důležité vymezit obsah a význam pojmu. To je výchozí bod k diagnostice nadaného dítěte, jeho objevení v kolektivu ostatních dětí a naplnění jeho specifických potřeb.

Avšak ani literatura se zcela jednoznačně neshoduje.

1.1. Nadání versus talent

V české i zahraniční literatuře můžeme najít odlišný výklad základních termínů, tedy termínů nadání a talent. Někteří odborníci je slučují a užívají synonymně, jiní je považují za jakési dílčí stupně, zatímco další je oddělují a samostatně vymezují.

V pedagogickém slovníku Průcha, Walterová a Mareš pojímají nadání a talent za pojem rovnocenný. Nadání definují jako výjimečnou složku osobnosti některých jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sport, jazyky, matematiku (2009, s. 163). Nadání znamená „*schopnosti člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací*“ (Průcha, Mareš & Walterová, 2003, s. 131).

Taylor nahlíží oba termíny diferencovaně (1968), definuje nadání jako velmi vysoký talent a talent jako mezistupeň mezi nadáním a průměrem. Také Laznibatová chápe nadání a talent obdobně. „*Za talentované se dají označit všichni ti jedinci, jejichž nadání není akademické a většinou v těchto případech jejich talent nekoreluje s vysokým IQ, tedy s vysokou úrovní intelektových schopností.*“ (2003, s. 58).

Jurášková ve své práci autory také dělí podle jejich vztahu k těmto pojmům: „*Někteří (Dočkal a kol., 1987, Tannenbaum, 1993, Mönks a Ypenburgová, 2002) doporučují používat je jako ekvivalenty. Jiní považují nadání spíše za všeobecné intelektové předpoklady a talent*

charakterizují jako předpoklady pro jednu nebo málo oblastí (Gearheart, Weishahn a Gearheartová, 1988, Kingová a kol., 1985, Montgomeryová 1996). Porterová (1999) charakterizuje nadání jako předpokladovou složku, kapacitu, vysoké schopnosti pro nějaký výkon, zatímco talent považuje za výkonnou charakteristiku. Podobný je i názor Brunaulta (2000).“ (Jurášková, 2006, s. 10).

Mudrák (2015, s. 9) též uvádí rozrůzněnost definic a o nadání souhrnně píše jako o „*stabilním osobnostním rysu předurčujícím výsledky, kterých děti mohou dosáhnout.*“

Hartl a Hartlová (2010, s. 329) vnímají nadání jako soubor vloh, který je předpokladem úspěšného rozvíjení schopností (nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní). Talent popisují jako tvořivé nadání, jistý soubor schopností, které umožňují jedinci dosáhnout nadprůměrných výkonů a je pokládán za vrozený.

Manželé Fořtíkovi (2007, s. 12) vymezují pojem nadání v pěti následujících různých definicích:

- Nadání je kvalitativně osobitý souhrn schopností, které podmiňují úspěšné vykonávání činnosti.
- Nadání jsou všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podmiňují možnosti člověka, úroveň a vlastnosti jeho činnosti.
- Nadání je rozumový potenciál nebo inteligence; celostní individuální charakteristiku poznávacích možností a schopností učit se.
- Nadání je souhrn vloh, vrozených daností, projev úrovně a vlastností vrozených předpokladů.
- Nadání je talent, existence vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti.

I když je mezi odborníky několik úhlů pohledu, v praxi se oba pojmy nadání a talent většinou považují za synonyma (Havigerová, 2011, s. 18), neboť jejich definice a vymezení se často překrývají a jako významově totožná je chápe mnoho autorů. Z těchto důvodů v této práci používám termíny nadání a talent též jako synonyma.

1.2. Modely nadání

S nejednotností názorů se v literatuře setkáváme také při uvádění modelů nadání. Různí se nejen ve vymezení vlivu činitelů, které ovlivňují nadprůměrný výkon jedince, ale vůbec v celkové podstatě nadání.

1.2.1. Jednosložkové modely

Jednosložkové modely většinou vymezují nadání jako nadprůměrnou úroveň rozumových schopností (inteligence), dílčí složky rozumových schopností (například matematické nebo jazykové nadání) či určitých specifických schopností (například sportovní nebo hudební nadání). Jedná se o starší modely nadání, které jsou založené na psychometrickém přístupu. Tento přístup má v psychologii dlouholetou tradici a stále zaujímá významné postavení. Zařazujeme sem modely nadání orientované na schopnosti reprezentované *Termanem, Marlandem, koncepcí Taylora*.

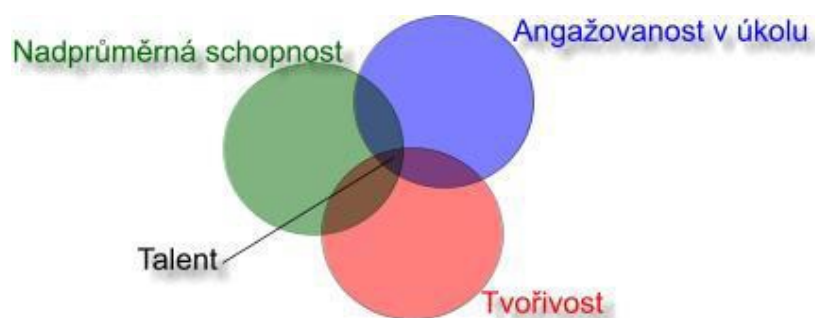
Základem takového přístupu jsou všeobecné kognitivní schopnosti, později rozšířené o speciální schopnosti. Profil schopností zahrnuje schopnost logického uvažování, abstraktního uvažování, zobecňování, slovní zásobu, vyjadřování, vizuální i auditivní paměť, prostorové schopnosti, koncentraci a rychlost zpracování informací. Tyto schopnosti jsou měřitelné a vyjádřené hodnotou IQ.

1.2.2. Komplexní modely

V současné době se ale v odborné literatuře již téměř neseťkáváme s jednotlivými definicemi nadání a talentu, ale spíše býváme seznámeni s širěji koncipovanými modely, které se snaží postihnout nadanou osobnost v celém jejím rozsahu. Hovoří se o tzv. multidimenzionálním přístupu neboli komplexních modelech nadání a jde o postižení nadání nebo talentu jakožto výsledku vzájemného působení osobnostních faktorů, faktorů prostředí a někdy i dalších proměnných, jako je například štěstí a náhoda. Ve své práci uvádím ty nejzákladnější.

a) Renzulliho model

Rozšířený a užívaný je Renzulliho třísluškový model, který předpokládá, že kromě **nadprůměrné úrovně rozumových nebo speciálních schopností** vykazuje nadaný jedinec současně vysokou míru **tvořivosti** a **angažovanosti/zaujetí** v úkolu - vnitřní motivace (Renzulli 2005). Aby jedinec mohl své nadání realizovat v konkrétních mimořádných výkonech, musí si dále osvojit potřebné znalosti a dovednosti a dostat "prostor k realizaci". Vždy tedy musí být splněny i určité předpoklady ze strany vnějšího prostředí. Bez nich by se nadání nemohlo rozvinout a projevit.

Tuto koncepci nadání rozpracoval Renzulli na konci 60. a počátkem 70. let 20. stol. V tomto období ještě ve výzkumu nadání převažoval psychometrický přístup zaměřený zejména na intelektové schopnosti. Reagoval tak na tehdy probíhající školské reformy. Snahou bylo vytvořit komplexní speciálně zaměřené edukační programy pro nadané. Zásadní bylo jeho rozlišení dvou kategorií nadání: *školního nadání* a *kreativně-produktivního nadání*. *Školní nadání* odpovídá schopnostem, které jsou identifikovatelné pomocí testů rozumových schopností. *Kreativně-produktivní nadání* zdůrazňuje použití znalostí a myšlenkových procesů integrovaným, induktivním způsobem orientovaným na reálné problémy.

Renzulli ve svém modelu zdůrazňuje fakt, že nadprůměrná intelektová schopnost sama o sobě k projevení nadání nestačí – nadaný jedinec musí být vysoce motivovaný použít ji a tato schopnost musí být projevována kreativním způsobem. Nadané chování vede k vytváření kreativních myšlenek a produktů.

Nadprůměrná schopnost

Je založena na dvoufaktorové teorii inteligence podle Spearmana. Podle dvoufaktorové teorie se obecná inteligence, promítající se například do angličtiny nebo

matematiky ještě zvýší, pokud má jedinec v daných oblastech navíc výjimečné schopnosti (Montgomery, 1981).

Zahrnuje tedy obecné schopnosti (společný obecný faktor, zvaný ‚g‘ faktor) a speciální schopnosti (jisté množství specifických neboli ‚s‘ faktorů).

Obecné schopnosti představují vysokou úroveň abstraktního myšlení, verbálního a numerického uvažování, prostorových vztahů, paměti a slovní plynulosti.

Speciální schopnosti zahrnují aplikace různých kombinací výše zmíněných obecných schopností do jedné nebo více specializovaných oblastí znalostí nebo oblastí lidského výkonu (Renzulli, 1977).

Tvořivost

Jedním z hlavních cílů vzdělávání nadaných je rozvinout tvůrčí myšlení a tvůrčí produktivitu. Kreativní myšlení představuje plynulost, flexibilitu a originalitu myšlení. Znamená to tedy být otevřený zkušenostem, vnímavý k tomu, co je nové a jiné v myšlení, činech a produktech. Jedinci s vysoce rozvinutým kreativním myšlením produkují nápady kombinováním prvků nebo znalostí novým, neobvyklým způsobem. Tvořivost jako předpoklad k originální produkci se stala důležitou součástí tohoto modelu.

Motivace/ angažovanost v úkolu

Motivaci Renzulli definuje jako množství energie, které je soustředěno na řešení daného problému nebo specifickou výkonovou oblast. Zaujetí pro úkol podporuje zaměření osobnosti a vlastnosti jako např. schopnost vytrvat, odolat, tvrdě pracovat, entusiasmus, fascinace, sebevědomí, silné ego, důvěra ve schopnosti provést důležitou práci, osvobození se od pocitů méněcennosti a touha něčeho dosáhnout. Tyto vlastnosti umožňují dosahování vysokých standardů vlastní práce a naplňování vizí v budoucnosti (Renzulli, 1978).

Renzulliho model je možné považovat za výkonový model, neboť jednotlivé součásti predikují dosahování vysokých tvůrčích výkonů. V praxi sloužil tento model k identifikaci nadaných a jejich zařazení do speciální vzdělávací skupiny. Renzulli uvádí, že „*nadaní a talentovaní, kteří jsou schopni rozvoje tohoto komplexního souboru potenciálně hodnotné oblasti lidského výkonu nebo schopni interakce mezi nimi, vyžadují různorodé vzdělávací možnosti a služby takové, které nejsou součástí běžné výuky*“ (Renzulli, 1978).

Principy speciálního edukačního programu pro nadané uvedl Renzulli jako *Model obohacující triády*. Je navržen tak, aby podporoval kreativní produktivitu jak na všeobecné úrovni, tak i v oblasti zájmu nadaného jedince. Vychází z induktivního přístupu k učení a je

složen ze tří typů obohacení podle stupně náročnosti. Uplatňuje zásady tvůrčího myšlení a řešení problému. Snahou vyšších stupňů obohacení je poskytnout možnosti aplikovat zájmy, znalosti, kreativní nápady na vybraný problém nebo oblast studia a rozvinout zaujetí pro úkol, sebevědomí a pocity kreativního naplnění (Renzulli, 1978).

Renzulliho *Model tří kruhů* a *Model obohacující triády* zaujímá v pedagogice nadaných velmi významné místo, neboť obrátil pozornost od ryze intelektových schopností ke kreativnímu potenciálu a umožnil širší skupině potencionálně nadaných účastnit se obohacujících programů, které byly do té doby určeny výlučně nejnadanějším studentům (měřeno IQ testy) a uplatnit svůj tvůrčí potenciál a rozvinout tak nadání do talentu.

V posledních letech věnoval Renzulli pozornost dalším faktorům, kterými obohatil svůj model nadání. Vymezil dalších šest komponent a třináct subkomponent. V první řadě je to *optimismus* (víra, pozitivní pocity z práce), *odvaha* (intelektuální nezávislost, morální vědomí), *zamilování do tématu, disciplíny* (pohlčení tématem, vášně). Dále je to *citlivost k lidským záležitostem* (vhled, empatie), *fyzická a mentální energie* (charisma, zvědavost) a *představa budoucího* (síla pro změnu, smysl pro směr, hledání cíle) (Renzulli, 2005, in Hříbková, 2009).

Renzulliho modely kreativní produkce jsou aktuální i v současné době a vytvořily základy pro tvorbu obohacující vzdělávací nabídky u nás i na Slovensku. Z tohoto teoretického principu vychází i *J. Lazníbatová* a uplatňuje tyto zásady ve vyučování nadaných ve speciální škole pro nadané. *E. Jurášková* vytvořila speciální předmět *Obohacení*, který aplikuje tyto zásady v pedagogické praxi.

Renzulliho model nadání ještě rozšířil a obohatil o socializační činitele holandský vývojový psycholog *F. J. Mönks*. Nadání vymezuje jako výsledný proces interakce mezi dispozicemi jedince (schopnosti, kreativita a motivace) a vnějšími sociálními faktory (rodina, škola a vrstevníci).

Podle *F. J. Mönkse* je *vývoj dynamický a celoživotně probíhající proces. Interakce mezi individuálními předpoklady jedince a sociálním prostředím určuje, jaké chování a jaké motivy chování se aktualizují a budou manifestovat* (Mönks, 1987, in Hříbková, 2009).

Ve svém modelu nadání zdůrazňuje *F.J. Mönks* dynamiku osobnosti a vliv socializačních faktorů na vývoj jedince, avšak nespécifikuje konkrétně, jak tyto podmínky ovlivňují vývoj nadání. Tyto faktory zpřesňují až sociálně-kulturní modely, které pojímají nadání interakčně.

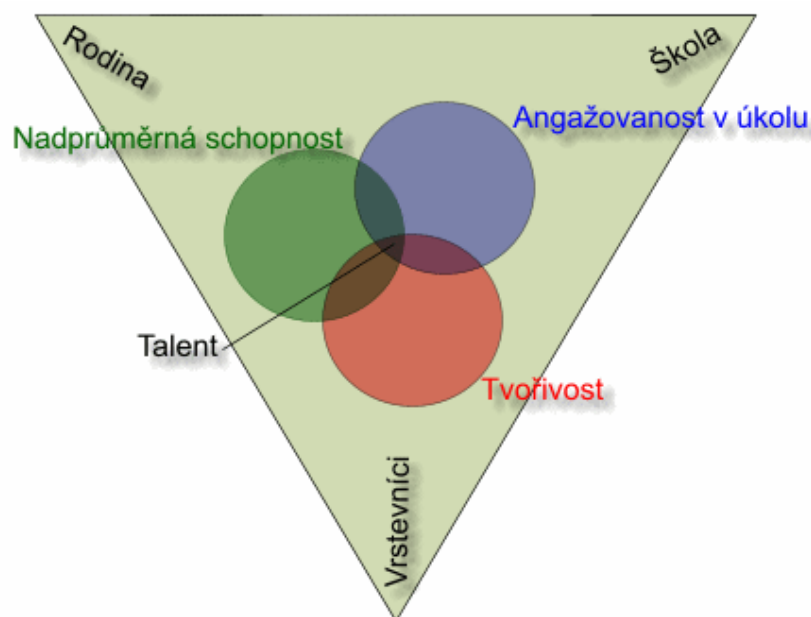

Schéma č. 1: Mönksův triadický model

Dostupné z: <<http://www.nadanedeti.cz/pro-psychology-talent-a-nadani-modelytalentu>>.

b) Tannenbaumův model

Model, který obsahuje již pět faktorů, mající vliv na nadprůměrný výkon, zkoncipoval A. J. Tannenbaum (1986). Jedná se o tyto faktory:

Všeobecná schopnost jako funkce mozku – pro různé druhy nadání existuje určitá minimální hranice IQ, aby se nadání mohlo projevit ve výkonu.

Speciální schopnosti – schopnost výjimečného výkonu v některé specifické oblasti.

Neintelektové faktory – nadšení pro oblast vysokého výkonu, síla osobnosti, ochota obětovat krátkodobou satisfakci splnění dlouhodobých cílů apod.

Prostředí – rodina, škola a ostatní sociální faktory.

Šance – náhodné události, které nastartují změny ve směřování činnosti jedince a které jsou kritické pro realizaci cílů a demonstraci rozvinutého talentu. (Jurášková, 2006, s. 19).

„Pro uplatnění nadání podle Tannenbauma je zapotřebí všech pěti faktorů, žádný z nich není nahraditelný, ale relativní důležitost těchto faktorů se může odlišovat vzhledem k oblasti, ve které se nadání realizuje.“ (tamtéž).

Úspěch jedince závisí na kombinaci všech těchto pěti zmíněných faktorů, avšak neúspěch může způsobit selhání jen jediného z nich.

c) Sternbergův model

Robert Sternberg (1988, 2002), který je autorem triarchické teorie inteligence, je toho názoru, že tradiční testy inteligence měří pouze jednu z více složek inteligence a pochybuje tedy o objektivnosti těchto testů. Zatímco jeho inteligenční testy jsou schopny měřit jeden ze tří druhů nadání, které definuje takto:

Analytické nadání – schopnost rozebrat problém a rozumět jeho částem. Dá se říci, že tento druh je právě měřen konvenčními IQ testy, neboť ty vyžadují právě analytické schopnosti.

Syntetické nadání – schopnost problém pochopit, intuice, kreativita. Toto nadání je patrné u lidí úspěšných ve vědě, literatuře a umění.

Praktické nadání – aplikace analytické či syntetické inteligence do praxe. Člověk s tímto typem nadání zhodnotí prostředí a velmi rychle nalézá způsoby řešení situace. (Sejvalová, 2004, s. 13, 14).

d) Gagného model

Gagného diferencovaný model nadání a talentu rozlišuje pojmy nadání a talent. Nadání rozumí jako přirozené a nesystematicky rozvíjené schopnosti, naopak talent jako systematicky rozvíjené schopnosti. Jeho model ukazuje, že výskyt talentů je závislý na uplatnění jedné nebo více schopností v určité oblasti, jejichž rozvoj je urychlován tzv. intrapersonální katalýzou (tj. motivace, sebedůvěra) a tzv. katalýzou prostředí (tj. škola, rodina, společnost), prostřednictvím systematického učení a získávání dovedností.

Schopnosti mají dle Gagného (1993) původ v genetické struktuře lidských organismů, vyskytují se a vyvíjejí více méně spontánně a mají je v různé míře všichni lidé. (Dostupné z internetu: <http://www.nadanedeti.cz>).

Model rozlišuje dvě formy schopností, jde o tzv. přirozené schopnosti a systematicky rozvíjené schopnosti.

Přirozené schopnosti:

INTELEKTOVÉ: fluidní inteligence (indukce/dedukce), krystalická inteligence, verbální paměť, prostorová paměť, smysl pro pozorování, usuzování, metakognice.

KREATIVNÍ: invence (řešení problémů), imaginace, originalita (umění).

SOCIOAFEKTIVNÍ: sociální inteligence (vnímavost), komunikace (empatie, takt), vliv (vůdcovství, přesvědčování).

SENZOMOTORICKÉ: vizuální (senzorické), auditivní (senzorické), taktilní (senzorické), olfaktorické (senzorické), síla (motorické s.), výdrž (motorické s.), reflexy (motorické s.), koordinace (motorické s.)

OSTATNÍ: méně prozkoumané a poznané schopnosti jako extrasenzorické vnímání, dar léčit a další.

Systematicky rozvíjené schopnosti:

AKDEMICKÉ: jazyk, vědy humanitní, atd.

UMĚNÍ: vizuální, dramatické, hudební, atd.

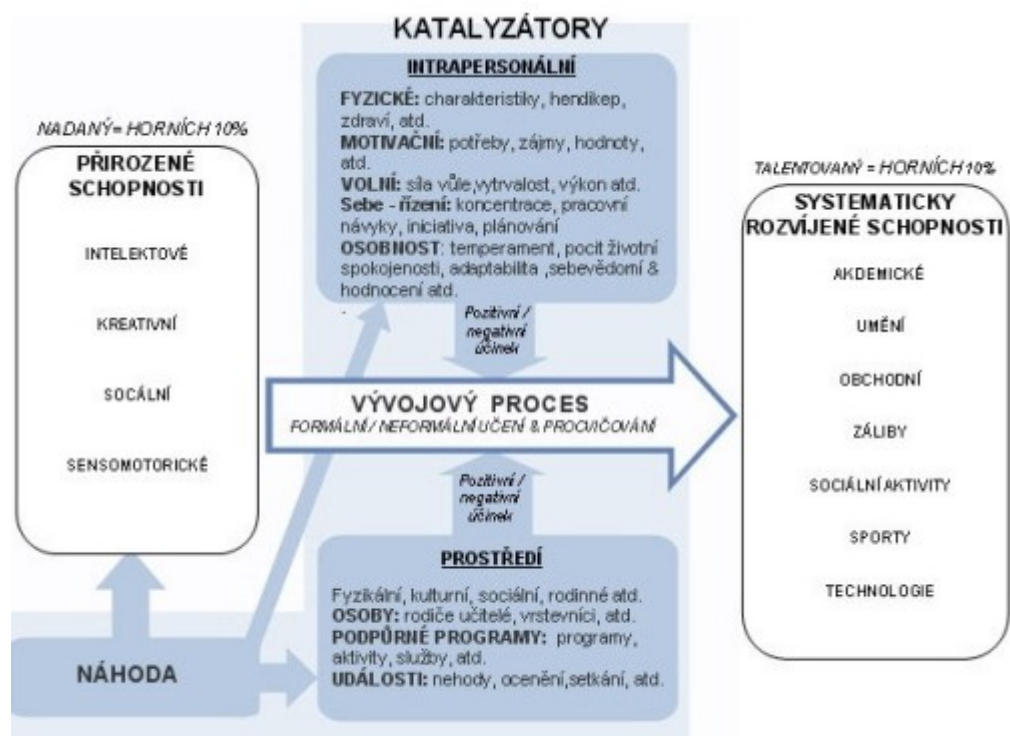
OBCHODNÍ: management, prodej, atd.

ZÁLIBY: šachy, videohry, puzzle, atd.

SOCIÁLNÍ AKTIVITY: média, veřejné vystupování atd.

SPORTY: individuální, skupinové.

TECHNOLOGIE: elektronika, počítače, technika.

1.2.3. Dvojitá výjimečnost

Takzvaná **dvojitá výjimečnost** označuje současný výskyt mimořádného nadání a další diagnózy, určitého handicapu. Jedná se zejména o souběh mimořádného nadání spolu:

- se specifickými vývojovými poruchami učení (SPU), především s dyslexií, dysortografií, dysgrafií
- s poruchami chování (ADHD, ADD)
- s Aspergerovým syndromem
- se smyslovým a/nebo tělesným postižením

Společným rysem celé této skupiny dětí je, že bývá obtížně identifikovatelná. Nadání se s handicapem často vzájemně kompenzují, maskují, a proto bývají tyto děti učiteli označovány často jako průměrné.

Nadané děti s SPU (především s dyslexií, dysortografií, dysgrafií)

Při identifikaci nadání těchto dětí se projevují problémy, které vlastní identifikaci brání. Jde především o:

- Predikující očekávání, že děti s jistou poruchou (poruchou učení) jsou mentálně podprůměrné.
- Vývojové opoždění u dětí s poruchami učení, zejména ve verbální oblasti, které se často projevuje při čtení a psaní, způsobuje, že nebývají označovány za nadané.
- Neúplné informace o dítěti, což vede k přehlížení jeho silných stránek.
- Pojetí a styl výuky, kdy dítě nemá možnost ukázat své nadprůměrné schopnosti vzhledem k důrazu na verbální schopnosti ve vyučování.

Nadané děti s SPU se nejčastěji rozdělují do tří skupin:

1. skupina – jde o jedince označené jako nadané, ale s řadou problémů ve škole. Tyto děti bývají často označovány jako líné, s nedostatkem motivace, se sníženým sebepojetím. Porucha učení nebývá zpravidla u této skupiny odhalena. Dítě se snaží tento handicap maskovat s nadměrným úsilím. Problém se zvětšuje zejména v těch školních oblastech, kde se musí rychle a správně číst, psát a memorovat fakta.

2. skupina - skupina označená jako děti s poruchami učení, avšak bez výjimečných schopností či nadání. Někteří učitelé mají tendenci tyto děti často výrazně podhodnocovat. Intelektové schopnosti takových jedinců dále nejsou rozvíjeny, dítě ztrácí motivaci a často na školu rezignuje, neboť nedostává odpovídající podnětné materiály.

3. skupina - nadprůměrné schopnosti a nadání se vzájemně maskují. Těmto dětem se nedostává ani kompenzace poruch učení, ani se nehodnotí a neidentifikují jako jakkoli výjimečné. Ve škole jsou hodnoceni jako průměrní, bez obtíží, ve skutečnosti fungují na nižší úrovni, než jsou jejich schopnosti

K identifikaci nadání a specifických poruch učení je zapotřebí cílená diagnostika obou výjimečností. Je třeba si uvědomit, že existuje řada kombinací míry a typů obou výjimečností a doporučení záleží vždy na každém individuálním jednotlivci. V závislosti na odpovídající diagnostice je potřeba vytvořit individuální studijní plán a způsoby práce s dítětem, které by zohledňovaly obě výjimečnosti.

Celou identifikaci a diagnostiku nadaných jedinců s SPU doprovází následující znaky:

- Nesoulad mezi testovanými schopnostmi a školním výkonem.
- IQ vyšší než 130, ale typický nesoulad mezi jednotlivými subtesty.
- Nezvládnutí jednoduchých položek x úspěch v těžších položkách.
- Typický profil v IQ testu.

Mezi další znaky, které může pozorovat rodič a učitel a upozorní na ně, patří:

- Dobrá schopnost řešit logické problémy
- Dobrá slovní produkce, slovník
- Tvořivost – divergentní myšlení
- Dobrá dlouhodobá paměť
- Abstraktní uvažování
- Lepší výsledek v náročnějších úkolech
- Vysoce tvořivý, imaginativní, zajímavé nápady
- Dobře zdůvodňuje, argumentuje
- Dobrý pozorovatel
- Zvídavý, klade mnoho otázek

Dále bývají patrné některé typické rozpor v kognitivních charakteristikách u nadaných dětí s SPU:

Dyslexie	Nadání s dylexií
Špatná paměť na fakta. Špatná krátkodobá paměť, problémy s memorováním.	Lepší dlouhodobá paměť. Schopnost třídít, srovnávat, klasifikovat informace.
Problémy v oblasti čtení, psaní, užívání gramatických pravidel.	Dobrá slovní zásoba i produkce.
Velké problémy s jednoduchými úkoly – sčítání, odčítání... Bojují s jednoduchým, po sekvencích jdoucím materiálem.	Schopnost komplexních matematických operací. Lepší výsledek v náročných úkolech.

Nadané děti s ADHD

Nadané děti se mohou ve škole často nudít. V důsledku toho vyrušují, nedávají pozor a snaží se na sebe upozornit. Proto bývají učiteli označeny jako hyperaktivní. Odborná literatura však ukazuje, že zejména u nadaných dětí může dojít v této souvislosti k chybným diagnózám a závěrům, a proto je třeba cílená, psychologická diagnostika za účelem stanovení, či vyvrácení ADHD.

Lind (1996) uvádí některé odlišné způsoby chování u dětí nadaných na jedné straně a hyperaktivních na druhé, které nám mohou sloužit jako počáteční vodítka pro správnou diagnózu. Jde zejména o schopnost dlouhodobé (i několikahodinové) koncentrace pozornosti u nadaných dětí, pokud jsou skutečně zaujati.

Jak obecně odlišit nadání od ADHD?

Nadání ?	ADHD ?
Projevuje méně nevhodného chování, když je zaujato.	Chování není ovlivněno zájmy.
Kontakt s podobně nadanými dětmi výrazně zmenšuje projevy nevhodného chování.	Kontakt s ostatními nadanými dětmi nemá pozitivní efekt na chování.

Nadané děti s aspergerovým syndromem

Aspergerův syndrom patří mezi pervazivní vývojové poruchy. Jde o celoživotní neurovývojovou poruchu, která má vliv na sociální a komunikační schopnosti jedince, tj. ovlivňuje to, jak se dotyčný chová k ostatním a jak s nimi komunikuje. Vyvozujeme ji ze specifického chování. Z toho plyne narušení v oblasti komunikace, sociální interakce a představitivosti. Děti se syndromem AS mohou dosahovat IQ až 160. V případě na podezření AS syndromu, je třeba včasná diagnóza, aby se vhodným, zejm. psychologickým a speciálně – pedagogickým vedením, předešlo možným problémům v pozdějším období, zejména v adolescenci (deprese, úzkosti, suicidální sklony...)

Nadané děti se smyslovým a/nebo tělesným postižením

U smyslově či fyzicky postižených dětí je diagnostika nadání pochopitelně ještě mnohem složitější než u dětí zdravých. Zjevná porucha velmi často projevy nadání zcela překrývá. Z. Hadj-Mousová (1999) popisuje obecný vliv postižení na rozvoj poznávacích procesů, které bývají postižením nejvýrazněji ovlivněny a které se u handicapovaných budují na základě náhradních zdrojů smyslového vnímání a jsou ovlivněny odlišnou strukturou získávání podnětů z okolního světa. „*Tak si zvláště smyslově postižený pomocí specificky pozměněných poznávacích procesů konstruuje svůj vlastní obraz světa, ve kterém jsou omezeny nebo chybí úplně jevy určitého druhu, jiné jsou proti zdravým významnější. Představy, které si postižený vytváří o jevech, odpovídajících chybějícím podnětům, nejsou založeny na smyslovém poznání a často fantazijně přesahují reálný stav věcí*“ (Hadj-Mousová, 1999, s. 66).

(Svět nadání, Časopis o nadání a nadaných Číslo 2 , ročník VI., 2017, Svět nadání 2./VI. s.13) Ve vývoji poznávacích procesů mohou chybět některé fáze, které jsou teoreticky považovány za nepostradatelné pro další vývoj (např. fáze konkrétního poznávání světa u nevidomých). Teoreticky předpokládaná posloupnost jednotlivých stádií poznání však v praxi není nutná a je možné ji kompenzačně překonat. Významnějším problémem je, je-li nedostatečně osvojená řeč, v jejímž důsledku jedinec nemůže dosáhnout úrovně abstraktního myšlení (např. sluchově postižení zůstávají prakticky opožděni v mentálním vývoji).

2. Typologie nadaných dětí

2.1. Charakteristické rysy a projevy nadaných dětí

Jak uvádí Hříbková (2005, s. 91), **znakem nadaných je značná rozmanitost a diversita osobnostních vlastností**. Toto stanovisko je výsledkem výzkumné práce Roedella, Jacksona a Robinsona (1980). Nebyla potvrzena hypotéza, že mimořádně nadaní lidé se vyznačují zvláštními osobnostními vlastnostmi a jinými myšlenkovými procesy.

Přesto ale můžeme sledovat několik obecných osobnostních charakteristik typických pro nadané jedince. Autoři je rozčleňují do tří okruhů:

- kognitivní charakteristiky
- nekognitivní charakteristiky
- charakteristiky učení

Je zřejmé, že ne všechny děti musí disponovat všemi projevy (srov. Machů, 2010, s. 31, Hříbková, 2005, s. 90, 91).

2.1.1. Kognitivní charakteristiky

Kognitivní charakteristiky dále rozdělujeme na **intelektové, tvořivé charakteristiky a paměť**. Tvořivé a intelektové schopnosti nadaných dětí jsou více rozvinuty v porovnání s jejich vrstevníky. Dle kognitivních psychologů používají nadané děti mnohem vyspělejší strategie řešení.

Intelektové charakteristiky – nadaní žáci samostatně dokáží vyhledávat informace z encyklopedií a moderních zdrojů, informace strukturují a vytváří nejrůznější systémy (číselné, časové, hodnotové apod.). Zajímají se o vztah příčiny a následku, identifikují a formulují nesrovnalosti, dokáží správně a rychle zobecňovat. Jejich kritické myšlení je velmi rozvinuté, což se projevuje tendencí k pochybování, polemice a zvýšené sebekritice. Slovní zásoba nadaných dětí bývá bohatá, rádi se zabývají abstraktními pojmy. Často se setkáme s tím, že dítě vytváří logicky správné, ale velmi komplikované větné konstrukce. Jsou schopny delší koncentrace pozornosti, než je v jejich věku běžné a očekávané. Vynikají schopností zobecňování a používání metafor.

Tvořivé charakteristiky – nadaní se vyznačují intelektuální hravostí a zvědavostí, schopností rozehrát fantazii a imaginaci. Nové informace obvykle vyžadují a přijímají. Mnohdy dospívají k originálním způsobům řešení úkolů, hledají vlastní odpovědi na různorodé otázky, bývají nekonvenční v uvažování. Zpravidla se nebojí riskovat. Mají velmi silnou potřebu porozumět tomu, jak věci fungují.

Paměť – nadané děti jsou dobrými pozorovateli, neuniknou jim ani sebemenší detaily. Pozornost však věnují zejména věcem a jevům, které je zaujaly. Mají od velmi nízkého věku schopnost zapamatovat si informace a data, se kterými se setkaly pouze jednou. Jde především o paměť logickou (zrakovou i sluchovou). Děti mají schopnost vybavit si rychle naučená fakta. Mají velké množství informací z různých oblastí a oborů o určitých specifických tématech. Učivo si nemusí opakovat tolik, jako ostatní děti.

2.1.2. Nekognitivní charakteristiky

Jedná se o typické projevy v oblasti **sociální, emocionální a motivační**.

Sociální charakteristiky – potřeba volnosti a aktivity nutí okolí nadaného žáka ke zvýšené pozornosti. V sociální skupině nadaní často zaujímají extrémní pozici. Mají svůj smysl pro humor, pointu většinou chápe pouze nadaný jedinec. Sociální dovednosti jsou buď extrémně nízké, nebo naopak vysoké. Pro komunikaci a činnosti vyhledávají spíše starší děti.

Emocionální charakteristiky – nadaní žáci jsou velmi citliví až přecitlivělí, ve srovnání s vrstevníky mohou působit jako emocionálně méně vyžralé, nevyrovnané. Při argumentaci a obhajobě svých názorů mají sklon k impulzivitě a expresivitě.

Motivační charakteristiky – vnitřní motivace má převahu před motivací vnější, dítě motivaci známkami či pochvalami výrazně nepotřebuje. Chování a jednání nadaných žáků je řízeno často vědomým cílem a v činnostech, které je zajímají, jsou obzvláště vytrvalí. Rádi se učí. Mají velmi rozmanité zájmy. Duševní činnost je výrazně neunavuje a přináší jim velké potěšení. (Hříbková, 2005, s. 93 – 94).

2.1.3. Charakteristiky učení a školní projevy

Za základní charakteristiky učení a školní projevy intelektově nadaných žáků autoři považují následující:

- relativně dobře se adaptují v novém učebním prostředí
- preferují individuální učení a práce před skupinovou, protože se spoléhají na vlastní způsob řešení problémů, jsou schopni myšlenkových schémat. Často však tato schopnost bývá chybně označována za antisociální způsob chování.
- jsou schopni samostatného vyhledávání informací a orientace v nich
- mají v oblibě problémové úlohy, experimenty, učení prostřednictvím manipulace, induktivního učení
- mají snahu o dokonalé provedení úkolu, které je v souladu s jejich představou, pokud nejsou spokojeni s výsledkem, dokončení činnosti oddálí
- mají potřebu prezentovat své znalosti a dovednosti před spolužáky. (Hříbková, 2005, s. 94).

2.2. Formy projevů nadaných dětí

Učitelé se ve své pedagogické praxi mohou setkat s nadanými dětmi, které se svými specifickými projevy chování mohou orientačně rozdělit do několika skupin. Zde jsou jednotlivé typy dětí podle Machů (2010, s. 34 – 35):

Úspěšný nadaný – podřizuje se svému okolí. Všeobecně je pedagogy a vrstevníky přijímán jako nadprůměrný jedinec. Navenek se jeho schopnosti projevují, nevyznačuje se žádnými závažnými problémy, dosahuje skvělých studijních výsledků, je lehce identifikovatelný.

Náročný nadaný jedinec – nadmíru sebevědomý a tvrdohlavý, své pocity dává velmi jasně najevo. Klasická výuka jej okázale nudí, vyžaduje stálou pozornost učitele, a tedy ruší výuku vykřikováním správných odpovědí. Dospělými nebývá oblíben, neboť nerad respektuje autoritu.

Utajené nadané dítě – velmi plaché, tiché, nesmělé dítě s velice nízkým sebevědomím. Své výjimečné vlohy maskuje, aby pokud možno nevybočovalo z řady. Nadání nebývá dost často odhaleno.

Nadaný „odpadlík“ – velmi výrazně trpí v klasickém školském systému. V důsledku nepochopení jeho talentu učiteli a žáky (často též nepřijetí) se stává negativním. Projevuje se prudkými emočními stavy nebo naprostou rezignací a letargií. Nespolupracuje, neplní si své školní povinnosti, mívá často špatné známky, což vede k odmítání jak učiteli, tak žáky.

Nadaný jedinec „dvakrát výjimečný“ – vedle intelektového nadání se potýká se specifickou poruchou učení, tělesným handicapem, nebo emocionálním problémem, případně jiným. Žák je frustrovaný až bezmocný, má velmi nízké sebevědomí. Okolí se často soustředí na handicap a nadání jde stranou, bývá maskované.

Samostatný nadaný jedinec – je to dítě autonomní, které realisticky přijímá své přednosti, ale i nedostatky. Školu přijímá jako nutné zlo a snaží se z ní vytěžit maximum.

Vysoce tvořivé dítě – pro dítě je obtížné přizpůsobit se pevnému školnímu systému, stále experimentuje, opravuje dospělé, chce měnit stanovená školní pravidla. Jeho chování bývá často konfliktní. Dochází k potížím s identifikací jeho schopností, neboť selhává v klasických testech – v zadání často vidí (nebo hledá) hlubší souvislosti a neomezuje se jen na jedno správné řešení.

Je zde nutné uvést, že toto dělení neslouží k jakémukoli nálepkování a selekci dětí, jde pouze o orientační nástroj typologie. Každý jedinec je svými projevy specifický a formy jeho projevů se mohou též snadno prolínat a od daných skupin lišit.

2.2.3 Možné problémy nadaných

Autoři Hříbková (2005, s. 95 – 97), Jurášková (2006, s. 32) a Machů (2010, s. 35 – 38,40) spojují nadané žáky s určitými typickými „problémy“. Ty se mohou vázat k **učení, sociálním vztahům** a v neposlední řadě se jedná o **osobnostní problémy**.

S **učebními problémy** se nadané děti mohou obvykle setkat spíše v pozdějším věku na vyšším stupni školy. Je to důsledek toho, že děti dříve nebyly nuceny se příliš učit, často jim stačila vynikající paměť a verbální schopnosti, a tím pádem si neutvořily potřebné studijní návyky. Další problém bývá často spojen s volbou střední nebo vysoké školy. Paradoxně překážkou se stává multipotencialita nadaných neboli schopnost podávat nadprůměrné výsledky ve více oblastech. Určit jeden obor, který je baví a chtějí se mu věnovat, je pro ně velmi obtížné.

Ve vyšších ročnících se také zpravidla mění přístup talentovaných chlapců a talentovaných děvčat ke studiu. Je to dáno tím, že dívky jsou vedeny svým okolím k větší pasivitě a přizpůsobování. Děvčata chtějí vyhovět těmto požadavkům a jejich nadání je tak úspěšně skrýváno. Oproti tomu nadání chlapci mohou dávat hlasitě najevo nesouhlas se

stylem výuky, upoutávají na sebe učitelovu pozornost, a to učitele nutí připravovat pro tyto hochy speciální úkoly. Tento způsob je pro chlapce motivující, pro dívky spíše demotivující. V souvislosti s výše zmíněným se dívky mohou potýkat s těmito problémy:

- nízká výkonová motivace
- nízké sebevědomí
- multipotencialita a perfekcionismus

V sociálních vztazích se problémy u nadaných dětí vyskytují také. **Dominance a izolace** jsou dvě typické pozice, které nadaní v sociální struktuře zaujímají. Izolace nastává tehdy, když nadaný cítí nepochopení u svých spolužáků. Proto je častým znakem, že vyhledávají společnost starších dětí a dospělých. Dominance se projevuje v tendenci organizovat veškeré dění kolem sebe a vytvářet pro okolí pravidla. Od ostatních nadaný žák očekává respektování těchto pravidel, a tímto se může dostávat do konfliktních situací s okolím.

Osobnostních problémů je u nadaných celá řada. Často se děti potýkají s přecitlivělostí, a to zejména na kritiku. Problém nastává například při neustálém tlaku ze strany dominantních rodičů na stoprocentní výkon, kteří „selhání“ dítěte nevhodně komentují. Toto jednání může vést až k podvýkonnosti dítěte a vzniku neurózy či deprese.

Nedostatečné sebepoznání, neschopnost rozlišit své silné a slabé stránky vede ke vzniku nepřesného sebeobrazu. Vzniká často u nadaných dětí, jejichž vysoká intelektová kapacita není spojena s žádnou oblastí nebo zájmem. Stává se také, že tento pocit se objeví na základě vnímání své odlišnosti a odcizení od spolužáků a kolektivu, dokonce i rodičů.

Dalším významným rysem, který je spojen s problémy, je přehnaný perfekcionismus. Stanovováním vysokých a nereálných cílů a neschopnost jejich splnění vede k hlubokému zklamání.

3. Identifikace nadání

Rozpoznat nadané dítě nemusí být (a nebývá) vždy snadné, jak by se mohlo zdát. Nadaný žák zpravidla není tzv. malým géniem, který by se nápadně lišil od ostatních. Naopak, ve většině oblastí se projevuje stejně nebo velmi podobně, jako jeho vrstevníci.

Většina rozumově nadaných dětí projevuje již ve velmi raném věku atypickou schopnost poznávání (paměť, myšlení, pozornost atd.). Pokud jsou tyto charakteristiky podněcovány a rozvíjeny, můžeme sledovat velmi zajímavý, neobyčejně rychlý vývoj těchto poznávacích schopností. Pokud je však tento přirozený vývoj tlumen a nerozvíjen, může se stát, že nadprůměrné schopnosti paradoxně vytvoří negativní sílu, která brzy začne působit proti jakémukoli učení a vzdělávání.

Je však nutné vzít v úvahu, že:

- Ne všechny nadané děti projevují dané kognitivní charakteristiky.
- Každá z charakteristik má poměrně velké rozpětí.
- Tyto charakteristiky vnímáme jako vývojové, tzn. u některých nadaných dětí se mohou projevit v raných vývojových etapách, u jiných až v pozdějším věku.
- Dané charakteristiky je možné sledovat jen v situacích, kdy je dítě zapojeno do činnosti, která ho baví a kdy může dokonale prokázat své nadprůměrné schopnosti.

Podle Cihelkové je statisticky nemožné, aby se někteří učitelé za svou dlouholetou praxi nesetkali ani jednou s mimořádně nadaným žákem. „*Nadaných jedinců, tedy těch, kteří mají IQ vyšší než 130, jsou v populaci 2-3 %. Spolu s mírně nadanými, kterých je přibližně 10 %, tvoří tedy významnou skupinu. Je vysoce nepravděpodobné, že by na běžné základní škole nebyla tato skupina nijak zastoupena.*“ (Cihelková, 2017, s. 10) Možnou příčinou, proč učitelé nadané žáky často nedokážou přesně identifikovat, může být, že je vnímají jako žáky bezproblémové.

Co se však týče samotného rozpoznávání nadání, podle Hříbkové (2005, s. 153) odborníci používají dva důležité pojmy, a to **identifikaci** a **výběr**.

Identifikace se přitom zaměřuje zejména na děti, které zatím v dané oblasti nepodávají vysoké výkony, ale predikujeme je tedy jako potenciálně nadané. Týká se to dětí hlavně mladšího školního věku. (Hříbková, 2005, s. 153)

Výběrem se rozumí proces, který se týká pouze dětí, které v určité oblasti opakovaně podávají mimořádné výkony. S výběrem nadaných se setkáváme například při přechodu žáka do

třídy s rozšířeným vyučováním určitého předmětu. Výběr se týká zejména dětí staršího školního věku. (Hříbková, 2005, s. 153)

V praxi se dnes setkáváme převážně s výběrem. Ovšem bez správné identifikace mezi námi nadále zůstává mnoho nerozpoznaných nadaných. Proto je myslím důležité se identifikaci věnovat širěji.

3.1. Metody identifikace

Fořtík a Fořtíková (2007, s. 28) uvádějí možné metody identifikace, které se v současnosti nabízí. Jde o **metody objektivní**, k jejichž využívání jsou zapotřebí odborníci a testové metody a **metody subjektivní**, při nich posuzují učitelé, rodiče, spolužáci nebo dokonce přátelé daného jedince.

3.1.1. Objektivní metody

Do této skupiny metod identifikace patří podle Fořtíka a Fořtíkové (2007, s. 28) **inteligentní testy**, které jsou dlouhodobě a stále považovány za jeden z nejvýznamnějších nástrojů identifikace. Právo používat je ale mají jedině psychologové pedagogicko-psychologických zařízení. Hlavním negativem testů je též skutečnost, že jsou navrženy na průměrnou část populace a ve vyšších pásmech inteligence nemají citlivější rozlišení.

Standardizované testy výkonu jsou další metodou, určenou k měření nejrůznějších schopností a znalostí. Testy měří specifické funkce a schopnosti, jako je pozornost, paměť, percepce, představivost, koncentrace, motivace k učení, sociální zralost dítěte aj.

Nominační škály. K identifikaci se ale využívají také dotazníky a posuzovací škály. (Fořtík a Fořtíková, 2007, s. 28) Jedná se o speciálně sestavené dotazníky s výroky o kognitivních, afektivních a psychomotorických charakteristikách dětí.

Didaktické testy neboli výstupní testy jsou testy znalostí a dovedností, na jejichž základě se porovnávají výsledky dětí z jednotlivých škol. (Fořtík a Fořtíková, 2007, s. 28) Jedním z kritérií vytvoření didaktického testu je totiž jeho širší využitelnost.

Testy kreativity posuzují a odhalují úroveň nápadů, jejich rozmanitost, originalitu a jejich celkové zpracování. Zejména u těch žáků, jejichž talent se neprojevuje ve školní výuce, jsou testy kreativity velmi přínosné.

3.1.2. Subjektivní metody

Mezi subjektivní metody identifikace řadí Fořtík a Fořtíková (2007, s. 29) nominaci skupinou učitelů nebo spolužáky, nominaci rodiči a vlastní navrzení. Je ovšem nutné se vyvarovat jakkoli subjektivním postojům.

Nominace učitelem je jedna z nejstarších metod vůbec. Může být však zaujatá. Mimořádně nadaného žáka by tudíž neměl nominovat pouze jeden jediný učitel, jelikož nedokáže být zcela objektivní. Vždy je tak potřeba shody více učitelů, jde potom o komplexnější a objektivnější celkový obraz o dítěti.

Nominace rodiči nebo spolužáky je podle průzkumů ještě daleko efektivnější. Důvod je zjevný. Učitelé hodnotí zejména prospěch ve škole. Blízcí nadaného si však více všimají i osobnostních charakteristik dětí. (Fořtík a Fořtíková, 2007, s. 29) Chtějí-li rodiče zjistit, zda se jejich dítě profiluje jako nadané, mohou též využít speciálně sestavené dotazníky odborníků s výroky o kognitivních, afektivních a psychomotorických charakteristikách dětí (například na www.nadanedeti.cz nalezneme Dotazník vývoje vhodný pro rodiče).

Při **vlastní nominaci** můžeme samotnému jedinci zadat, aby sám popsal, jak se může nadání projevit nebo jak se může talentovaný člověk cítit. Také je možné využít rozhovoru o zájmech, postojích a aktivitách žáka nebo sepsání vlastní charakteristiky, ze které vyčteme jeho další zájmy a postoje, vlastní sebepojetí.

Podstatné je uvědomit si, že ani jeden typ metod není univerzální. „*Všechny formy mají v procesu své místo a spolu vytvářejí celkový obraz o zkoumaném jedinci. Platí, že čím více metod použijeme, tím bude zjištěné nadání pravděpodobnější.*“ (Machů, 2010, s. 176) Jak navíc Fořtík a Fořtíková (2007, s. 31) upozorňují, identifikace by neměla být jednorázová a v ideálním případě by měla probíhat v několika fázích.

3.2. Etapy identifikace

Optimální průběh identifikace probíhá ve čtyřech etapách:

1. Nominace (rodiči, učiteli, vedoucím kroužku, aj.)

Jde o navrzení dítěte blízkou osobou, která se domnívá, že by se u žáka mohlo jednat o projevy mimořádného nadání.

2. Screening

Za pomoci nominačních dotazníků, behaviorálních škál nebo screeningových testů jsou hromadně mapovány schopnosti žáků. Psychologové ke screeningu intelektových schopností často využívají např. Ravenovy progresivní matice. (Vyhledáváme rozumově

nadané žáky. 2010, s. 7. Dostupné z: www.nuv.cz.) V roce 2013 vydal pro potřeby učitelů Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV) screeningovou baterii nazvanou **IDENA**. Baterie obsahuje sedm posuzovacích škál a dva didaktické testy a pedagogům by měla výrazně usnadnit vyhledávání nadaných žáků na základních školách. Dvě posuzovací škály jsou zaměřeny na žáky 1. stupně ZŠ, zbylé se orientují na žáky 8. a 9. ročníků ZŠ. Autoři souboru jsou přesvědčeni o tom, že na 1. stupni ZŠ je stále nedostatek identifikačních nástrojů a při práci na této screeningové baterii zohlednili fakt, že není v kompetenci učitelů pracovat s psychologickými diagnostickými nástroji a testy inteligence. (Dostupné z: www.talentovani.cz).

3. Individuální vyšetření, hloubková pedagogická diagnostika

Individuální vyšetření proběhne ve školském poradenském zařízení a dojde k psychologickému a speciálně pedagogickému posudku. Na vyšetření se podílí ideálně psycholog a speciální pedagog, popř. posudek doplní klinický specialista či praktický lékař.

4. Návazná opatření pro vzdělávání, volný čas, výchovu

Na základě vyšetření je nutno provést změny ve vzdělávání jednotlivce. Součástí doporučení odborníků může být výběr vhodné zájmové činnosti, vyhledání dalších odborníků a specializovaných pracovišť nebo středisek volného času. (Vyhledáváme rozumově nadané žáky. 2010, s. 7, 8. Dostupné z: www.nuv.cz.)

4. Vzdělávání nadaných dětí v základním školství

4.1. Školská legislativa

Od 1.9.2016 vyšla v platnost novela školského zákona. Především se jedná o vyhlášku č.27/2016 Sb., - změny ve vzdělávání dětí a žáků se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen SVP). V této vyhlášce se zavádí nový pojem podpůrná opatření, která jsou určena žákům a studentům s SVP. Novela definuje jako „*nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáků*“.

Vyhláška č.27/2016 Sb. prošla několika úpravami. Současná podoba znění vyhlášky v novele zákona je z 1.11.2018.

Zákon dále specifikuje podmínky pro splnění a zavádění podpůrných opatření v praxi školy a další nové způsoby v oblasti vzdělávání žáků s SVP.

Dle novely školského zákona má žák s SVP právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření, která by mu měla pomoci naplnit jeho vzdělávací potenciál.

Podpůrná opatření by měla učitelé přinést spoustu možností v individuální péči o žáka. Také individualizace výuky s pomocí asistenta pedagoga na základě potřeb žáka/žáků ve třídě.

Žák s mimořádným nadáním je žák s SVP a má nárok na podpůrná opatření. Dále má nárok na individuální přístup, jinou metodu výuky, organizaci výuky a další (Zákon č.561/2004 Sb, vyhláška č.27/2016 Sb. Dostupné z: www.msmt.cz)

4.2. Formy a přístupy ve vzdělávání ND

Dvěma základními organizačními formami jsou **segregace** a **integrace**. Machů (2010) je popisuje takto:

Segregace probíhá ve speciálních školách pro nadané. Jejich výhodou je absolutní orientace na problematiku nadání, školní vzdělávací programy jsou k tomuto plně uzpůsobeny, ať už z hlediska identifikačního procesu, modifikace vzdělávání nebo potřebného vzdělávání pedagogů. Taktéž prostory školy jsou plně přizpůsobeny specifickým potřebám těchto žáků. Jako negativum speciálních škol je vnímána izolovanost nadprůměrných dětí od jejich průměrných vrstevníků, což může v budoucnu způsobit ztíženou schopnost navazovat sociální vztahy.

K segregačním formám můžeme zařadit kromě speciálních škol také domácí vzdělávání, víceletá gymnázia, výběrové školy s rozšířenou výukou určitého předmětu nebo speciální třídy pro nadané žáky v systému běžné školy. Výhoda takovýchto tříd je ta, že zatímco je výuka přizpůsobena potřebám nadaných dětí, zároveň nepřichází o kontakty s běžnou populací. Vzniká zde ale riziko vzniku rivality mezi talentovanými a ostatními žáky.

S **integrací** se v našem školství můžeme setkat mnohem častěji. Jedná se o začlenění nadaného žáka do běžné třídy s ostatními průměrnými dětmi. Na školu to klade nemalé nároky – je nutné navrhnout způsob diagnostiky a rozvíjení nadání, zabezpečit motivující školní prostředí pro další vzdělávání pedagogů, vypracovat alternativní učební plán, pořídit doplňkové učební pomůcky, navrhnout nový funkční systém hodnocení nadaných jedinců atd. Velmi významnou výhodou je, že je žákovi umožněno být součástí přirozeně různorodé skupiny dětí, což nemá pozitivní vliv pouze na žáka, ale i na jeho spolužáky (zvýšená angažovanost, motivovanost a kladné sebehodnocení úrovně nadání žáků třídy). (Machů, 2010, s. 77, 78).

Podle Machů (2010, s. 82) „*nadaní jedinci špatně tolerují dril, mechanické činnosti a jednoduché, podprahové úkoly. Potřebují podněty, které jsou na hranici, nebo až za hranici jejich zkušenosti.*“ Proto jsou uplatňovány ve vzdělávání nadaných dětí dva základní přístupy - **akcelerace**, kdy se učivo urychluje a **obohacení**, kdy se učivo prohlubuje.

Tyto formy a přístupy jsou v našem školství uplatňovány v níže uvedených systémech školní péče o nadané děti. Většina z nich existuje v zahraničí již řadu let. Tyto systémy přitom úspěšně fungují paralelně, vedle sebe, protože není možné říct, že jen jeden jediný přístup je nejlepší a optimální pro vzdělávání všech nadaných dětí. Konkrétní typ školy, její uspořádání a metody výuky, které škola praktikuje v souvislosti s pedagogickou péčí o nadané děti, volí rodič po konzultaci s učiteli a psychology, pedagogicko-psychologickou poradnou. Tato volba se odvíjí zejména od aktuálního profilu schopností, osobnosti a od adaptačních, sociálních a emocionálních charakteristik konkrétního nadaného dítěte.

4.3. Systémy školní péče o nadané děti

Zde se zaměřím na systémy, které jsou založeny na vzdělávání nadaného žáka v běžné základní škole s ohledem na jeho speciální potřeby. Vzdělávání nadaných dětí může také probíhat ve speciálně zaměřené škole pro tyto účely. Jelikož tyto školy jsou převážně v soukromém sektoru a v malém měřítku, nejsou pro mou práci stěžejní.

4.3.1. Akcelerace

Mimořádně nadané dítě postupuje školními osnovami, v případě tohoto opatření, mnohem rychleji než ostatní děti. Akceleraci je možno vyložit jako urychlování školního procesu v případě, že dítěti tempo daného předmětu nevyhovuje, protože učivo zvládá mnohem rychleji. Před tím, než bude žák akcelerován, je třeba si uvědomit, zda jeho rychlejší tempo není např. důsledek nátlaku jiných osob na něj (rodičů, učitelů) a jde skutečně o nadání.

Jurášková (2006, s. 49) rozlišuje akceleraci vnější a akceleraci vnitřní.

Akcelerace vnější:

- **Dřívější zaškolení dítěte** (zahájení školní docházky před šestým rokem věku, tedy dříve, než jeho vrstevníci).

- **Přeskočení ročníku.**
- **Tzv. kompromisní vyučování** - účast ve vyučování ve vyšších ročnících v rámci jednoho, případně více vyučovacích předmětů.
- **Současné absolvování dvou ročníků** v rámci jednoho školního roku.

Akcelerace vnitřní (urychlení a zhuštění obsahu v rámci daného ročníku):

- **Teleskopie** – redukce času, potřebného na probrání učiva požadovaného běžnými učebními osnovami.
- **Kompakce** – zefektivnění času. žák sám určuje, kde a jak ušetří čas pro rozvíjející aktivity dle vlastního zájmu.

4.3.2. Péče o ND v rámci běžné třídy

Osnovy pro běžnou třídu jsou, v rámci tohoto postupu, obohacovány směrem k rozšíření a prohloubení učiva. Jedná se v podstatě o opak akcelerace. Dítě zůstává v běžné třídě, probírá však značně rozšířenou látku.

V tomto případě musí však jít o skutečnou, **důslednou integraci**, nejen ponechání nadaného dítěte v běžné třídě. K tomuto je nutné, aby učitelé takovéto třídy byli seznámeni možnostmi identifikování a diagnostikování nadaných dětí, s možnými postupy a metodami, které mohou ve své třídě využít. Důležitým faktorem je rozšíření obvyklých výukových materiálů určených pro ostatní žáky a plánování dalších postupů práce s těmito vybranými dětmi.

Výhodou tohoto přístupu je především to, že si dítě nemusí zvykat na nový kolektiv. Navíc i další děti mohou občas na tomto individuálním programu participovat. Organizačně a technicky vše záleží pouze na třídním učiteli, který individuální program dětí sám organizuje a není nutná reorganizace třídy.

Nevýhodou však je, že se ve třídě často řeší i jiné priority, které neumožňují učiteli věnovat se nadaným dětem za všech okolností. Také příprava individuálního plánu pro toto dítě zabere učiteli speciální čas a energii a ne všichni učitelé jsou ochotni zapojit se do vzdělávání nadaných dětí. Navíc každá třída potřebuje speciální výukové materiály.

V rámci běžné třídy však můžeme zvolit i další postupy:

Skupiny několika nadaných dětí v rámci jedné třídy

Při realizování tohoto modelu se spojí rozumově nadané děti z jednoho ročníku do jedné skupiny a jsou integrovány do jedné běžné třídy. Tato skupina se tak učí jako celek podle individuálního programu v rámci běžné třídy. Tímto modelem se snižují požadavky na plánování a čas věnovaný speciální přípravě jednotlivých učitelů, neboť s nadanými nepracují všichni učitelé v ročníku, ale pouze jeden. V rámci běžné třídy se navíc prohlubují sociální interakce mezi nadanými i nenadanými žáky.

Nevýhodou je, že tato třída však může být vnímána jako elitářská. Dále pak mohou být na průměrné žáky v dané třídě s nadanými kladeny příliš velké nároky.

Nadané děti v běžné třídě, jejichž výuku v určitých oblastech organizuje speciální učitel

Ve všech třídách dané školy s tímto modelem jsou identifikovány, případně psychologicky diagnostikovány, rozumově nadané děti. Všechny mají k dispozici speciální výukové materiály a pomůcky pro nadané žáky, které si škola již dříve vytvořila. V určitých stanovených hodinách je k dispozici specialista na vzdělávání nadprůměrně nadaných žáků, který jejich výuku v těchto předmětech zcela vede. Speciální učitelé jsou absolventy specializačního studia pro práci s nadanými žáky. Každá škola si vytvoří svůj vlastní plán vzdělávání nadaných dětí, postup integrace všech nadaných žáků. Systém je vytvořen až do konce základní školní docházky, je tedy přístupný pro všechny úrovně nadaných dětí.

Mezi výhody patří skutečnost, že třídní učitelé tak nejsou zahlceni individuální přípravou a péčí o nadané děti. Je optimálně využít čas speciálního učitele i žáka. Materiály jsou již vytvořeny pro všechny nadané děti, což umožňuje určitou konzistentní péči i zpětné ověřování vhodnosti a efektivity zvolených postupů. Dítě zůstává ve známém prostředí.

Třídním učitelům však může vadit, že částečně ztratili možnost ovlivňovat rozvoj nadaných dětí. Také nutnost přítomnosti speciálního učitele nadaných dětí – koordinátora, může být komplikací z hlediska organizace výuky.

Nadané děti, které na část dne odcházejí do jiné třídy

Nadané děti odcházejí každý den nebo na konkrétní předmět ke společné výuce s dalšími nadanými dětmi a opět se vrací na další předměty do své kmenové třídy. V těchto nově vytvořených skupinách mají speciální učitele, kteří je v daných oblastech vzdělávají.

Pozitivní je, že žáci mají větší příležitost kontaktovat se s podobně nadanými vrstevníky, což je rozvíjí zejména v sociální oblasti. Jsou vyučováni v souladu se speciálními postupy a osnovami, které odpovídají jejich schopnostem. Také učitel se může dobře soustředit na vzdělávání poměrně homogenní skupiny nadaných dětí. Žáci jsou zároveň stále v kontaktu se svými vrstevníky.

Komplikací je, že se každodenním „stěhováním“ narušují hodiny v běžné třídě. Práci v kmenové třídě je také nutno zorganizovat tak, aby nadaní žáci „nepřišli“ o některé důležité přednášky - nutno sladit aktivity obou učitelů. Vytvoření rozvrhu bývá složité a limitované. Také ostatní děti nemusí mít pro toto „dvojí“ vzdělávání pochopení, může je to demotivovat.

4.3.3. Speciální třídy pro nadané žáky v běžné škole

Nadaní žáci jsou po důkladné identifikaci a diagnostice začleněni do speciálních tříd pro nadané. V těchto třídách obvykle vyučuje jeden nebo více učitelů, kteří mají speciální vzdělání v oblasti péče a vzdělávání nadaných žáků. Zvýšený počet učitelů bývá při tomto vzdělávacím opatření nutností zejména proto, aby se dostatečně respektovaly individuální vzdělávací potřeby jednotlivých začleněných dětí, jejichž profil schopností, byť leží v oblasti nadprůměru, se může velice lišit.

Speciální osnovy a vyučovací postup pro takovou třídu může být v tomto případě velmi dobře sladěn. K dispozici jsou dostupné speciální učebnice a materiály jakožto běžná součást výuky. Učitelé zde pracují s homogenní výkonnostní skupinou a mohou tak postupovat velmi rychle.

I zde je riziko obviňování z elitářství od ostatních žáků. A vzhledem k náročným specifickým organizačním záležitostem bývá takováto třída obvykle jen jedna ve větším městě, což často vyžaduje dojíždění nadaných žáků nebo stěhování se.

4.3.4. Individuální vzdělávací plán na základní škole

Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP) se zpracovává pro potřeby žáka s ŠVP. Tento žák je vzděláván formou individuální integrace a jeho zpracování je nutné v těch případech, kdy žák není schopen naplnit očekávání výstupů v ŠVP dané školy. Proto

potřebuje podporu ze strany školy. Zpravidla se jedná o změnu výstupů ŠVP, personální zajištění pro žáka, změna metody výuky, popřípadě jiné hodnocení žáka.

Podkladem pro zpracování IVP je doporučení ŠPZ, žádost zákonného zástupce a rozhodnutí ředitele školy.

IVP je závazný vzdělávací dokument žáka a podle něj je žák vzděláván a hodnocen dle parametrů v něm nastavených.

Za zpracování IVP zodpovídá ředitel školy. IVP vypracovává vyučující učitel spolu s pověřeným pracovníkem ŠPP, popřípadě třídní učitel.

Obsah a naplnění IVP je dán platnou legislativou, aktuálně se jedná o §18 školského zákona č.561/2004 Sb.

Forma IVP je v kompetenci školy, je vhodné mít vypracovaný jeden vzor formuláře. Formulář by měl být přehledný, a především by se v něm měli orientovat vyučující žáka.

IVP se průběžně vyhodnocuje a upravuje. Revize dokumentu by měla probíhat nejméně dvakrát do roka s rodičem žáka a vyučujícím.

Platnost IVP se stvrzuje podpisy vyučujícího, ředitele školy, pracovníka ŠPP, pracovníka ŠPZ a zákonného zástupce dítěte. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

5. Inkluze nadaných dětí

Inkluzivní vzdělávání je téma, které vyvolává mezi širokou veřejností i politiky rozporuplné emoce. V současné době máme zavedené inkluzivní vzdělávání neboli inkluzi. V praxi inkluze znamená zařazování všech dětí do běžné školy, do takzvaného hlavního vzdělávacího proudu. Ve škole, kde probíhá inkluze, nejsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami oddělovány od dětí, které nepotřebují speciální péči.

V takové inkluzivní třídě se mohou vyskytnout děti především se specifickými poruchami učení, tělesně handicapovaný, smyslově postižení, děti s poruchou autistického spektra a zároveň také děti, které jsou mimořádně nadané.

Kritika na inkluzivní vzdělávání sděluje protiargumenty, a to především v případě nepřipravenosti běžné základní školy a jejich učitelů. Na základní školy jsou kladeny vysoké nároky, které jsou spojené s širokou heterogenitou složení žáků ve třídě. (Inkluze v praxi, 2018. Dostupné z: www.inkluzce.cz)

5.1. Podpůrná opatření

Jedná se o soubor opatření – organizačních, personálních, vzdělávacích, která školy poskytují těm žákům, kteří tato opatření ze zákona potřebují a mají na ně nárok.

V školském zákoně č.561/2004 Sb. a jeho novelizaci nalezneme, jaká podpůrná opatření zákon stanoví. Jejich výčet:

- Poradenskou pomoc školy – školní poradenské pracoviště (dále jen ŠPP) a pomoc školského poradenského zařízení (dále jen ŠPZ)
- Úprava organizace výuky, obsahu, forem, hodnocení a metod vzdělávání a školských služeb, zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče.
- Užití kompenzačních pomůcek, speciálních a alternativních učebnic, ...
- Úprava očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených RVP a akreditovanými vzdělávacími programy
- Vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.
- Využití asistenta pedagoga.

Podpůrná opatření jsou určena žákům s SVP a vyžadující podpůrné opatření „k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě“. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

5.1.1. Stupně podpůrných opatření

Zákon stanovuje pět stupňů podpůrných opatření (dále jen PO).

1. stupeň PO

Tento stupeň poskytuje škola bez konzultace a rozhodnutí PPP či SPC. Pokud ve škole působí školní poradenské pracoviště (ŠPP), kde působí školní speciální pedagog a školní psycholog, mělo by se na vyhledávání těchto žáků podílet. První stupeň podpory je upozornění na nutnost individuálního přístupu k žákovi. Také jde o nalezení cesty k žákovi, který je do jisté míry „odlišným“ a potřebují podporu ze strany učitelů.

Škola identifikuje SVP žáka, navrhuje a realizuje PO 1.stupně. Následně pak vyhodnocuje PO, popřípadě navrhuje změny ve výuce nebo žáka doporučí k vyšetření ŠPZ. Zpravidla se PO prvního stupně vyhodnotí po šesti měsících, pokud nenastane změna ve výkonu žáka či zlepšení, kontaktujeme zákonného zástupce a doporučíme žáka k vyšetření ŠPZ.

Následují PO druhého až pátého stupně. Tyto stupně už neurčuje škola, ale pouze a jen školské poradenské zařízení (PPP, SPC). Tyto instituce žákovi stanoví konkrétní podpůrná opatření, která vyžaduje vzhledem k svým potřebám.

ŠPZ identifikuje SVP žáka. Navrhne PO v druhém až pátém stupni podpory. Následně spolupracuje se školou a metodicky školu vede při jejich realizaci PO.

Pokud škola vzdělává žáka s SVP v PO doporučené ŠPZ, náleží škole finanční zvýhodnění. Tato částka je vyčíslena a závislá na náročnosti vzdělávání žáka.

2. stupeň PO

Žák selhává z důvodu oslabení kognitivního výkonu, žáci s hraniční inteligencí. Naopak to jsou žáci mimořádně nadané, kde jejich kognitivní schopnosti jsou nadprůměrné. Dále pak smyslové postižení, sluchové a zrakové. Nemoci, které mají závažnější dopad na vzdělávání. 6áci s odlišným mateřským jazykem. Oslabení dorozumívacích schopností.

3. stupeň PO

Selhávání z důvodu lehkého mentálního postižení, smyslové poruchy, narušená komunikační schopnost. Tělesné či psychické postižení. Neznalost vyučovacího jazyka. Syndrom CAN.

4. stupeň PO

Žák s mentálním postižením středním a těžkým. Těžké zdravotní omezení, zrakové či sluchové. Porucha autistického spektra. Závažné tělesné postižení. Neschopnost komunikace prostřednictvím mluveného či psaného slova.

5. stupeň PO

Jedná se o žáky s hlubokou mentální retardací. Kombinovaného těžkého zdravotního postižení. Většinou tito žáci jsou odkázáni na plnou pomoc druhé osoby.

Pro mimořádně nadané děti je určen druhý stupeň PO. V zprávě ze ŠPZ nalezneme závěr z vyšetření a jak se má s daným žákem pracovat. V dokumentu jsou vypsány oblasti podpory pro žáka.

Při diagnóze mimořádně nadané dítě se většinou jedná o oblast organizace výuky, metody výuky, hodnocení žáka, úprava obsahu vzdělávání a pomůcky. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

5.2. Metody vzdělávání ND

Soňa Tikalská provedla na českých školách výzkum zjišťující používané metody. I přes velké možnosti výběru metod, které již pedagogové mají, stále převládá metoda výkladu, nácviku a procvičování. Žáci se zase jednoznačně přiklánějí k inovativním metodám, jako jsou hry, soutěže, práce s počítačem, pokusy, skupinová práce, aktivity na interaktivní tabuli atp. Zkrátka, čím aktivněji se mohou během výuky projevit, tím jsou spokojenější.

Nejinak je tomu i v případě preferovaných metod u nadaných dětí. Více se zde budu zabývat konkrétními metodami, které je vhodné zařadit do vzdělávání (nejen) nadaných žáků.

Inovativní metody

Maňák a Švec (2003 in Zormanová, 2012, s. 55) řadí do inovativních metod aktivizační výukové metody a výukové metody komplexní. Jedná se o metody, které jsou náročnější na přípravu. Jednoznačný rozdíl od klasických metod spatřujeme v tom, že žák se stává aktivním činitelem celého procesu.

Metody diskusní

Diskuse je založena na komunikaci mezi žákem a učitelem a mezi žáky vzájemně. Žáci se učí efektivní výměně názorů, argumentaci a hledání řešení daného problému. Mimo to rozvíjí komunikační schopnosti, vyjadřování vlastních názorů a schopnost tolerovat odlišný názor. Zpočátku se u některých talentovaných dětí mohou objevit potíže. Buď diskusi zcela ovládají nebo se jí naopak vůbec nechtějí účastnit. Je nutné, aby učitel předem stanovil pravidla úspěšné diskuse. (srov. Zormanová, 2012, s. 56, Machů 2006, s. 45).

Metody inscenační

Nadaným dětem inscenační metody pomáhají rozvíjet některé afektivní charakteristiky, neboť disbalance mezi rozvinutou kognitivní oblastí a méně vyvinutou sociálněemocionální oblastí mnohdy zapříčiní neadekvátní reakce v krizových situacích. Na modelových situacích je jim ukázáno používání přiměřených způsobů jednání. Příkladem je metoda nazvaná „Horká židle“ – velmi vhodná do literární výchovy. Žáci vytvoří kruh, do jehož středu postaví židli. Na židli se žáci postupně střídají a přijímají jistou roli (postavu z příběhu). Děti se hlavního aktéra ptají na vlastní postoje, názory, žádají dovysvětlení událostí a objasnění faktů z příběhu. (Machů, 2010, s. 96).

Didaktická hra

Machů (2010, s. 96) uvádí, že „v pedagogické práci s nadanými žáky mají hry své nezastupitelné místo. Jsou velmi oblíbené, rozvíjejí kreativitu, vyšší rozumové schopnosti a mohou potlačovat některé sociálně-emocionální potíže. Aktivitu si rády vytvářejí a řídí i samy děti. Talentované děti mají v oblibě složitější hry simulačního či problémového charakteru a často si jejich zadání více komplikují. Naopak nemají rády hry s jednoduchými pravidly, jejichž průběh nelze taktikou ovlivnit.“ Konkrétně se jedná o hlavolamy, šifrované texty, rébusy, hádanky, křížovky a hledání řešení u logických her. Autorka se zásadně staví proti soutěživým hrám na rychlost - typu nejrychlejší počítač. Podporují totiž povrchové učení, demotivují pomalejší děti a přispívají významnou měrou ke vzniku sociálně patologických jevů ve třídě.

Metody heuristické, řešení problémů

Při těchto metodách jsou děti postaveny před problémovou situací, kterou mají vyřešit a jsou podněcovány k samostatnému a tvořivému myšlení. Za nejpropracovanější heuristickou strategii je považována problémová metoda, díky níž jsou děti motivovány k vlastní myšlenkové činnosti. Učitel disponuje problémovými úkoly a otázkami, kterými navodí problémovou situaci. (srov. Machů, 2010, s. 97, Zormanová, 2012, s. 77). Příklad problémové úlohy: Proč zeleninový salát s olejem vydrží déle čerstvý než za stejných podmínek salát bez oleje? (Janoušková, Pumpr, Maršák, 2011 in Zormanová, 2012, s. 80).

Samostatná práce žáků

„Samostatnost můžeme podle J. Maňáka definovat jako učební aktivitu, při které žáci získávají vědomosti a dovednosti vlastním úsilím, relativně nezávisle na pomoci dalších osob, a to zejména pomocí řešení problémů a řešení problémových situací.“ (Maňák in Zormanová, 2012, s. 85). Výzkum, který vedla Machů, ukázal, že nadané děti upřednostňují samostatnou práci před prací skupinovou, což ale nesouvisí s potřebou se vyčleňovat. Hlavním důvodem je upřednostnění individuálního pojetí úkolu. (Machů, 2010, s. 98).

Skupinová práce

Jde o seskupení žáků do menších skupin, kde žáci mohou plnit individuální úkoly nebo spolupracovat s ostatními. Cílem obou možností je ale společný výsledek. Pedagog se může setkat s problémem výběru dětí do skupin, pokud ve třídě má nadaného žáka (případně nadané žáky). Z Kennyho (in Winebrennerová, 2001 in Machů 2010, s. 94) průzkumů totiž vyplývá, že skupiny složené z vysoce schopných dětí dosahují dohromady těch nejvyšších výsledků a výkonů, před čímž varuje. Naopak, pokud utvoříme skupiny, kde je jeden žák nadaný, nepřispěje to ani jedné straně. Nadaný žák není motivován k vyšším výkonům,

potýká se s pocity nepochopení ze strany průměrných spolužáků a nechápe jejich odlišné myšlenkové pochody ani pracovní tempo. Ostatní děti zase mohou ztrácet sebevědomí či vůbec motivaci na úkolu pracovat a mají sklon se aktivity neúčastnit nebo talentovaného spolužáka přehlížet. Machů ale takto závažné dopady ze své vlastní zkušenosti popírá. Je nutné ale respektovat diferencovaný přístup a vhodný edukační postoj k žákům. V zájmu eliminace problému je také důležité přizpůsobit obtížnost úkolů z pozice každého jedince a rozdělit dětem jejich vlastní kompetence (např. vyhledávání informací z literatury, zapisovatel, prezentátor apod.). (Machů, 2010, s. 94 – 95).

Projektová výuka

V projektové výuce je prvotně uplatňována projektová metoda. „*Na projektovou metodu nahlížíme jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.*“ (Kratochvílová, Černá, online). Žáci se stávají iniciátory celého procesu od plánování přes realizaci až po konečný výstup nebo výrobu výsledného produktu. Učitel zastává roli rádce, pomocníka, průvodce, moderátora atp. (Tamtéž). Z hlediska nadání je projektová výuka vhodná díky zavádění prvků individualizace a diferenciaci do výuky, což rozvíjí talent na různých úrovních. Aby mohli žáci hlouběji proniknout do problému, doporučuje se jim zadat téma již pro domácí rozpracování, kde by měli dostat potřebný čas a prostor k jejich splnění. (Machů, 2010, s. 97).

Brainstorming a brainwrighting

Brainstorming, v překladu „bouře mozku“, je metoda, která rozvíjí tvořivost a využíváme ji k řešení problémů. Jak už název napovídá, smyslem je vyprodukovat co nejvíce nápadů a návrhů řešení v krátkém čase a zaznamenat je. Učitel žáky neustále povzbuzuje otázkami, aby je vyprovokoval k vymýšlení co nejvíce nápadů. Poté žáci společně návrhy kritizují a hledají optimální řešení. Písemná forma brainstormingu je brainwrighting – jedinci píšou své nápady na kolující list papíru. (srov. Zormanová, 2012, s. 119 – 120, Machů, 2010, s. 93).

Myšlenková mapa

V literatuře se můžeme setkat také se synonymními názvy pojmová mapa, mentální mapa, grafické znázornění, aj. Jedná se o strategii podporující aktivní učení žáka. Její využití nacházíme v počáteční fázi učení, kdy ještě není téma dostatečně prostudováno a v závěrečné fázi reflexe, díky níž můžeme shrnout vše naučené. Postup je takový, že učitel nebo žák

napíše doprostřed listu papíru nebo tabule základní slovo, jako reakci na učitelovy otázky žáci píšou okolo slova jiná slova nebo výrazy, které je v souvislosti s námětem napadají a současně vyznačují vztahy mezi nimi. Úkolem mapy je najít co nejvíce možných zajímavých spojení. (Zormanová, 2012, s. 121).

Metoda I.N.S.E.R.T.

Zkratka I.N.S.E.R.T. znamená:

I interactive interaktivní

N noting poznámkový

S system for systém pro

E effective efektivní

R reading and čtení a

T thinking myšlení

Žáci pracují s textem, ten si pozorně přečtou a v průběhu čtení si k informacím v textu píšou znaménka vyjadřující vztah k těmto informacím.

□ = známá informace

+ = nová informace

- = nesouhlasím

? = chci se dozvědět více

Následuje zápis výrazů nebo informací do přehledné tabulky a diskuse k analyzovanému textu i vyplněné tabulce. (Zormanová, 2012, s. 123 – 124). Machů (2010, s. 91) doporučuje při zavádění této metody použít nejprve krátký text a začít pouze dvěma symboly □□ a +. Osvědčilo se jí zařazovat I.N.S.E.R.T. v motivačních a expozičních fázích výuky, kde děti získávají informace k nové tematické, dále pak v opakovacích hodinách k uvědomění si vlastní úrovně zvládnutí problematiky.

Podvojný deník

Jedná se také o práci s textem. Smyslem této metody je nalezení osobního vztahu k tomu, co se žák učí. Z předloženého textu žák vybírá hlavní myšlenku, která jej zaujala. Z myšlenky formuluje a zapisuje heslo (uprostřed čistého listu vede svislá čára, nalevo žák píše pasáž z textu, napravo komentář k pasáži). Následně zdůvodňuje svůj výběr textu, co mu myšlenka připomíná atp. (srov. Machů, 2010, s. 91, Zormanová, 2012, s. 141).

Nadaným dětem můžeme zadat tzv. trojitý deník, který je doplněn navíc o sloupeček „komentář spolužáků“. Po vyplnění dvojitého deníku učitel děti rozdělí do menších skupin, kde listy kolují a spolužáci zaznamenávají své komentáře k jednotlivým myšlenkám. (Machů, 2010, s. 91).

Pětilístek

S touto metodou lze pracovat individuálně nebo ve dvojicích. Je možné ji použít jak ve fázi evokace, tak ve fázi reflexe, a to ze stejných důvodů, jako je užití myšlenkové mapy.

Struktura pětilístku:

1. řádek – napište jedno slovo (podstatné jméno – název, námět, téma).
2. řádek – napište dvě slova (přídavná jména – vyjadřující jaké je téma).
3. řádek – napište tři slova (slovesa – co činí téma?).
4. řádek – napište čtyři slova (věta – souvislé vyjádření o tématu).
5. řádek – napište jedno slovo (synonymum tématu – pointa, vyjádření podstaty).

Po sepsání následuje společná prezentace pětilístků. (Machů, 2010, s. 92).

Volné psaní

Žáci mají po dobu pěti minut psát vše, co je napadne k danému tématu. Téma může být zadáno nebo si jej může vybrat žák sám. Není zde podstatná stylistická ani pravopisná stránka textu, k napsanému se již žák nevrací. Pokud žáky k tématu momentálně nic nenapadá, píšou dál např. o svém stavu, o svých pocitech a je možné, že se k tématu zase myšlenkově vrátí. (srov. Machů, 2010, s. 93, Zormanová, 1012, s. 138).

Partnerská výuka

Machů (2010, s. 93 – 94) definuje partnerskou výuku jako „*spolupráci dvou žáků při učení. Děti si vyměňují názory na řešení úloh, pomáhají si, kontrolují správnost cvičení, kompenzují své případné nedostatky, společně připravují otázky, shromažďují informace, diskutují o problému atd.*“ Partnerská výuka staví jedno dítě do role učitele a druhé do role žáka nebo je možné určit rovnoprávné partnerské role. První varianta dává vyučovanému dítěti mimořádnou individuální pozornost a vyučující může více porozumět procesu učení a ve svém poznávání více získávat. V běžných základních školách se tato metoda používá zpravidla nejčastěji.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Inkluze dětí s mimořádným nadáním na základní škole – metodologická struktura

Výzkumné šetření, která tato diplomová práce přináší, má být především zaměřeno na vzdělávání žáků s mimořádným nadáním v inkluzivním systému běžné základní školy. Jak probíhá výuka nadaných dětí? Jakým způsobem zjistíme, že se jedná o žáka mimořádně nadaného? Mají učitelé dostatečné informace pro práci s mimořádně nadanými dětmi?

Šetření může sloužit jako opora pro učitele a rodiče dětí mimořádně nadaných a práci s nimi.

6.1. Cíle výzkumného šetření

Cílem mé práce je na základě vícečetné případové studie a kvalitativních metod ukázat specifika inkluzivních opatření využívaných na podporu mimořádně nadaných dětí v základním vzdělávání. Dílčím cílem mé práce je na základě rozhovorů získat informace, které by měly mít přínos jak pro pedagogy, tak i pro rodiče těchto dětí.

6.1.1. Výzkumné otázky – hlavní a dílčí

Hlavní výzkumná otázka

Jaké jsou možnosti práce s žákem mimořádně nadaným v inkluzivním vzdělání?

Jaká je role rodiče a pedagoga při vzdělávání dítěte s mimořádným nadáním?

Dílčí výzkumné otázky

DVO 1: Jakým způsobem probíhala identifikace mimořádně nadaného dítěte?

DVO 2: Jak respondenti hodnotí inkluzivní vzdělávání mimořádně nadaných dětí?

DVO 3: Jak probíhá výuka ve třídě, kde je žák s mimořádným nadáním?

DVO 4: Jsou dostatečné informace pro práci s žáky mimořádně nadanými?

6.2. Metoda sběru dat

„*Volba metody se má řídit výzkumným problémem.*“ (Hendl, 2016). Na základě hlavní výzkumné otázky „Zjistit možnosti práce s žákem mimořádně nadaným v inkluzivním vzdělávání a přímo ze školního prostředí získat informace o aktuální situaci.“ jsem se

rozhodl pro volbu kvalitativního výzkumného šetření. Metoda kvalitativní je výhodná, a to z důvodu daného jevu, o kterém není moc informací a stává se aktuálním tématem v pedagogické praxi. Výhodou tohoto výzkumu je přímá konfrontace s respondenty, získaná data mají hlubší záběr a jsou osobitější. (Hendl, 2016)

V odborné literatuře nalezneme mnoho definic kvalitativního výzkumu. Následující definice mě nejvíce oslovila. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2016)

Kvalitativní šetření má svá úskalí, především se jedná o ovlivňování výsledků výzkumníkem a také jeho osobními preferencemi. Problém může nastat v interpretaci výsledků, protože některé informace se obtížně zobecňují na celou populaci nebo do jiného prostředí. (Hendl, 2016)

Závěry této diplomové práce a jeho výzkumného šetření se vztahují pouze ke zkoumanému vzorku, ne k celé populaci, a to z důvodu malého počtu respondentů, se kterými budu pracovat.

Metodou sběru dat jsem zvolil vícečetnou případovou studii, která se bude skládat z polostrukturovaného rozhovoru, dotazníku, pozorování. V kazuistice budu hledat odpověď na otázku, jaké jsou charakteristiky daného případu.

„Jedná se tedy o podrobné studium jednoho případu či několika málo případů. Snažíme se zachytit jeho složitost a popsat vztahy v celé jejich celistvosti. Na konci studie vřazujeme pak případ do širších souvislostí. O jedinci či malé skupině získáváme velké množství dat, přičemž se snažíme, aby tato data byla jasně patrná. Využíváme veškeré dostupné metody a více informačních zdrojů. Myšlenkou, která stojí za účelem tohoto přístupu je, že díky důkladnému prozkoumání jednoho případu dokážeme lépe porozumět jiným podobným případům.“ (Hendl, 2016)

Rozhovor bude směřován na rodiče žáka a jeho učitele, během rozhovoru mají dotazovaní možnost doplnit dané otázky.

Dotazník bude cílen na žáka a po jeho vyplnění se dotáží na odpovědi, které mi nebudou jasné a žák dostane prostor pro vyjádření k samotnému dotazníku, popřípadě může doplnit o další informace, které mu připadají důležité.

Pozorování proběhne přímo ve výuce žáka, který je součástí šetření. Důraz bude kladen na přípravu a práci v hodině, jak je žák zapojován do kolektivu a jak s žákem pracuje a komunikuje učitel.

6.3. Metoda zpracování šetření

Získané informace a poznatky analyzovat a komparovat převážně induktivně, od konkrétní věci k obecnému úsudku.

Ze získaného rozhovoru, dotazníku a pozorování. Vytvořím kazuistiku každého žáka, kde budou základní informace o žákovi a následně bude pokračovat interpretace získaných informací od rodiče, učitele a žáka.

Tyto kazuistiky se budou následně komparovat do jednotného celku a vyhodnotí se v závěr šetření a konečné získané důležité informace pro práci s nadanými žáky.

Závěrem šetření bude diskuze, kde porovnáím získané poznatky z rozhovorů, pozorování a své praxe. Vyhodnotím, co je potřeba při práci s mimořádně nadaným dítětem, kde jsou mezery této problematiky a výsledkem bude již zmiňované doporučení pro práci s mimořádně nadaným žákem.

6.4. Realizace šetření

Šetření bude realizováno ve školním roce 2018/2019, sběr dat proběhne přímo na základní škole, kde probíhá inkluzivní vzdělání a pracuje se zde s žáky mimořádně nadanými. Výzkumné šetření proběhne metodou vícečetné případové studie – rozhovor, dotazník, pozorování.

Celkem jsou vybráni čtyři žáci z různých ročníků základní školy. Nejdříve kontaktuji rodiče žáků, zdali se chtějí šetření zúčastnit. Sdělím jim průběh celého šetření, jaká je moje představa. Dále vysvětlím záměr k uskutečnění výzkumu a k jakému účelu bude sloužit. To samé sdělím vyučujícím žáků.

6.4.1. Charakteristika výzkumného vzorku

Do zkoumaného vzorku jsem zahrnul žáky s mimořádným nadáním, které mají identifikované na základě vyšetření ŠPZ a jsou zahrnuty do inkluzivního vzdělání na základě podpůrných opatření. Dále jsou to rodiče žáků a jejich vyučující. Celkem se jedná o čtyři žáky, osm rodičů a čtyři učitelé.

6.5. Etické zásady

Každý respondent, až už žák, rodič nebo učitel, bude seznámen prostřednictvím písemného informovaného souhlasu (viz příloha) v souladu o ochraně osobních údajů „GDPR“. Rozhovor je anonymní, jméno respondenta nebude nikde zmíněno. Otázky, které jsem vymyslel, nejsou sugestivní a ani manipulativní. Rozhovor je možné nahrávat na diktafon (mobilní telefon) respondent bude o této skutečnosti předem informován. Dotazovaný je seznámen s účelem rozhovoru a k čemu rozhovor slouží. Písemně zpracovaný rozhovor a výsledky výzkumného šetření budou zaslány respondentům prostřednictvím emailu.

7. Kazuistika č.1. – Anička

Základní informace o žákovi:

Anička žije v úplné rodině se svým starším bratrem a mladší sestrou. Její vývoj od narození probíhal v pořádku, bez komplikací. Rodiče Aničky jsou velmi chytrí lidé, tatínek pracuje ve výzkumu techniky a maminka se věnovala chemii. V současné době je na mateřské dovolené. Pro rozvíjení svého nadání má rodinné prostředí velmi podnětné, vzhledem k inteligenci jejích rodičů.

Anička je žákyní druhé třídy běžné základní školy. Do povinné školní docházky nastoupila v roce 2018, bez podpůrných opatření. Třídní učitelka Aničky doporučila návštěvu PPP pro možné mimořádné nadání. PPP diagnózu potvrdila a ve druhé třídě byla Anička zahrnuta do vzdělávání dětí s SVP a vypracovaným IVP.

Třídní kolektiv:

V třídním kolektivu se Anička moc neprojevuje. Je velmi tichá a plachá. Sama nevyhledává kontakt s jinými spolužáky. Raději si o přestávce čte knížku. Nemá potřebu se socializovat. Přesto má jednu dobrou kamarádku ve třídě, se kterou se vídá i mimo školní docházku. Z rozhovoru s třídní učitelkou, se Anička někdy stává terčem posměchu ostatních spolužáků, především děvčat. Posmívají se jí, říkají jí „šprte“ a další. Paní učitelka bedlivě monitoruje tuto situaci a snaží se eliminovat útoky na Aničku. O této skutečnosti ví i ŠPP a paní učitelce pomáhá v práci s třídním kolektivem. O Aničce má povědomí školní psycholožka, která se občas za ní zastaví a popovídá si sní. Problém je v tom, že kvůli posměchu spolužáků, nechce Anička před třídou mluvit, natož ukázat co v ní je.

Výuka:

V práci v hodině je Anička velmi aktivní, veškerou zadanou práci má hned hotovou a paní učitelka jí dává různé materiály navíc. Ve formě pracovních listů, jiných alternativních učebnic atd. Také v některých hodinách pracuje sama na svém zadaném úkolu nebo si čte.

Anička je na sebe velmi přísná, co se týče školních věcí. Má dokonale ořezané pastelky v penále. Úhledně srovnanou školní aktovku a pomůcky na její pracovní ploše jsou dokonale srovnané. Jejich jiné umístění, či změna v Aničce vyvolává úzkost, který se projeví v pláč. Tutu skutečnost paní učitelka řeší s rodiči a navrhuje návštěvu dětského psychologa.

Pohled rodiče:

Anička je velmi výrazně samostatná, ctížádostivá a sama na sebe si klade velké nároky. Zároveň má veliký zájem něco vyrábět a tvořit. Chce poznávat nové věci a vypadá to tak, že se poznání nemůže nabažit, všechno je úžasné a dokonalé.

Už na svém prvním roce dokázala mluvit ve větách. Následně se naučila sama počítat. Sama sčítala a odečítala různé předměty. Počítání maximálně do pěti. Zároveň se sama naučila číst ve čtyřech letech. Nepotřebovala k tomu nikoho, aby jí vysvětlil význam slov, tvar písmen a další.

Do mateřské školky nastupovala s tím, že už umí číst a počítat. Rodiče Aničky v tom neviděli něco výjimečného a nechali to tak být. Zarážející pro ně je, že si toho nevšimla paní učitelka v mateřské škole, kde by teoreticky diagnostika mohla proběhnout, a tak vše plynulo samo a rodiče situaci jiným způsobem neřešili. Zároveň necíleně pro Aničku vytvářeli podnětné prostředí, různými návštěvami muzeí, galerií a přednášek, které Aničku zajímaly.

Se sdělením skutečnosti, že by Anička mohla být mimořádně nadaná, přišla její třídní učitelka na začátku druhého ročníku a doporučila rodičům návštěvu PPP. Maminka Aničky si myslela, že je to zbytečné, ale paní učitelka jí vysvětlila, jaké výhody to bude mít pro Aničku a její další rozvoj na půdě školy. Rodiče mají velkou radost, že si škola těchto žáků všímá a má zájem přizpůsobit výuku potřebám jejich dcery.

V PPP bylo diagnostikováno mimořádně nadání, a to ve všech oblastech nadprůměrné. Následně s doporučením ŠPZ byl vypracován IVP a maminka Aničky se setkala s ŠPP, kde zjistila informace, co to znamená, že dítě je zahrnuto v inkluzi a má své vzdělávací speciální potřeby. Zároveň získali podporu ze strany školy a vědí na koho se mohou obrátit, popřípadě řešit situace, které sami nevyřeší. Práce se školou probíhá velmi dobře a jsou rádi za pozitivní přístup nejen třídní učitelky, ale i vedení školy.

Rodiče se na základě zjištění diagnózy snažili zjistit více informací o práci s dětmi s nadáním. Hledali na internetu i v odborné literatuře. Bohužel získané informace nepovažují za relevantní, ani užitečné. Necítí potřebu zjišťovat další informace a budou se snažit pracovat s Aničkou intuitivně.

Ve škole jsou nadměru spokojeni s prací paní učitelky a obdivují ji. Anička sama je moc spokojená s výukou a individuálním přístupem paní učitelky. Ve třídě je i asistent pedagoga, který prý občas také Aničce pomůže, nebo spolu vymyslí nějaké nové téma, které Anička ještě nestihla prozkoumat. Občas říká, že dané učivo už zná a někdy se nudí. Rodiče Aničky vnímají největší problém v sociálním začlenění a mají strach, jak adaptabilita bude probíhat v následujících letech.

Pohled učitele:

Třídní učitelka je teprve učitelkou druhým rokem a sama říká, že ve spoustě věcech ještě pátrá a není si vším jistá. Podezření z toho, že je Anička nadaná si všimla brzy, protože žákyně měla vše hotové v deseti minutách a pak se nudila. Svoji domněnku řešila s ŠPP a dalšími kolegy a ti jí navrhli, aby jí poslala na vyšetření. Informovala rodiče a poslala vyplněný dotazník pro PPP o možném nadání. Následně mluvila s paní psychologkou z poradny, která jí vysvětlila aktuální situaci a sdělila jí výsledky z vyšetření. S kolegy z ŠPP vypracovali IVP a nadále s žákyní pracují.

Pro práci s Aničkou využívá především z alternativních učebnic, ze kterých bere inspiraci. Problém je, že žákyně nemá svou učebnici, se kterou by pracovala sama. Zatím nevidí potřebu přerazení Aničky do vyššího ročníku, a to vzhledem ke špatnému sociálnímu začleňování. Zároveň ani rodiče nemají o přerazení zájem. Paní učitelka proto vytváří práci navíc tak, aby úlohy v různých předmětech byly gradované. Anička dostává pracovní listy navíc s těžšími úkoly a při práci se jí snaží dávat nadstavbové podněty k zamyšlení v rámci úkolu, na kterém pracuje. Pak se žákyně zeptá, co vymyslela, aby věděla, kam sahá její poznání. Využívá projektů, na kterých děti pracují sami ve svém volném čase a v rámci těchto projektů si vypracovávají také jejich přehledy, které sami hodnotí.

Spolupráce s rodiči je zatím z pohledu učitele velmi pasivní. Zároveň jsou rodiče rádi za jakékoliv vnímání potřeb jejich dítěte. Na schůzce s rodiči se domluvili, jak by mohla vypadat naše spolupráce a co bude Anička dostávat za úkoly. Rodiče paní učitelka informovala emailem o tom, na čem Anička bude následující měsíc pracovat a jaké dostane úkoly navíc. Na další domluvené schůzce ve třech, což znamená i s Aničkou, proberou, jakým způsobem budou nadále spolupracovat. Co by si přáli, co by potřeboval učitel od rodičů a naopak, a co si přeje Anička sama. Společně by měli dojít k nějakému kompromisu a nastavit plán další spolupráce.

Paní učitelka by potřebovala větší podporu ze strany kolegů, a především o tom, jak probíhá práce s nadaným žákem, pokud nějakého měli. Zároveň se ujistit v tom, že svoji práci dělá správně. Zdali její kroky, které podniká mají hlavu a patu a není úplně mimo. Dále by potřebovala lepší materiální vybavení pro nadané děti, více učebnic, encyklopedií a další.

Pohled žáka:

Anička vyplňovala dotazník velmi svědomitě. Několikrát se zeptala, jestli jej ukáží paní učitelce nebo rodičům, tak jsem jí musel slíbit, že nikdo neuvidí, co píše.

Anička chodí do školy ráda jen někdy, a to proto, že jí spolužáci dělají nepříjemné věci. Říkají jí „šprte“ a že smrdí. Nebo schválně jí dávají těžké příklady, aby je z hlavy spočítala a když neví, tak jí říkají, že není zas tak chytrá. Zjistil jsem, že tyto věci se dějí především o přestávkách, takže jsem navrhl, aby byl zvýšený dozor o přestávkách. Následně se zaměřím na práci s kolektivem k tématu tolerance a respektování se.

Anička má nejraději výtvarnou výchovu, protože tam se vždycky něco vyrábí nového, co si potom může třeba i odnést domů nebo je její výtvar na nástěnce a všichni ho vidí. Také má ráda tělesnou výchovu, prvouku a matematiku. Matematika jí baví úplně nejvíc, protože se tam vytváří stále něco nového. Nemá ráda český jazyk, je prý těžký, ale že i tak tomu rozumí, ale ta gramatika je prý náročná. Tu se musí učit, má ráda, když jí všechno dojde samo a nepotřebujeme k tomu nějaké pomůcky nebo přehledy učiva.

Při hodině Anička nemá, co na práci, často se nudí, práci splní a dlouho trvá, než si jí paní učitelka všimne. A veškerou práci, kterou dostává navíc, je stále jednoduchá, a tak se nudí. Skoro vždy je prý všechno lehké. Chtěla by složité úkoly, snad ty, co jsou nejsložitější na světě.

Jediné, co by teď Aničce pomohlo by byly ty těžší úkoly a taky individuální učebnu, aby se tam mohla lépe soustředit na práci. Tam by je všechny vypočítala hned.

Po škole Anička chodí do družiny, kde si čte a pak jde domů. Doma většinou něco s mamkou vyrábí a pracují na zahradě, to jí hodně baví. Má ráda, když si něco vytvoří sama. Z kroužků navštěvuje dřevěnou dílnu a keramiku, ale čekala, že budou dělat náročnější věci. Chtěla si vyrobit svoji židličku, ale ta paní učitelka jí to nedovolila.

Když jde spát tak přemýšlí nad různými věcmi, nejvíce má obavu z toho, že se stane něco špatného její rodině, především bráchovi, toho má moc ráda a nerada by o něj přišla. Prý není tak chytrý jako ona, tak má strach, že se mu něco stane nebo mu někdo ublíží.

Měla by ráda ve škole více kamarádů a chtěla by takové kamarády, kteří by chtěli něco vyrábět a společně by něco postavili. Třeba nějaký bunkr.

Závěr:

Anička je velmi chytrá dívka. Především se věnuje tvorbě výtvarné. Ráda pracuje s materiály a vyrábí nové věci. Zajímá ji technická podoba a výpočet zhotoveného výrobku. Zároveň ráda poznává nové věci a zajímá se o vědu. Problémem je její úzkost z věcí, které nejsou perfektně připravené, vyrobené. Na sebe si klade velmi vysoké nároky a tím se její úzkost stupňuje. Chce, aby vše bylo dokonalé. Ráda by našla spolužáky nebo kamarády, kteří by s ní sdíleli její nadšení pro výrobu nových věcí. Velkým problémem je sociální začlenění a komunikace se svými vrstevníky, pozice v třídním kolektivu není dobrá. Rodiče Aničky jsou spokojeni s výukou na škole i s prací, kterou vykonává paní učitelka. Bohužel Anička tuto skutečnost vidí jinak. Byla by ráda, kdyby dostávala těžší úkoly a o výuce se nenudila. Tato potřeba může být spojena s jejím pocitem dokonalosti a být stále nejlepší. Paní učitelka by potřebovala více podpory ze strany kolegů a více informací o diagnóze mimořádné nadání, tak aby si byla jistá svojí prací pro Aničku.

8. Kazuistika č.2 – Bára

Základní informace o žákovi:

Bára žije v úplné rodině a je nejstarší ze tří sourozenců, má mladšího bratra a sestru. Rodiče Báry jsou právníci a její otec je profesorem na vysoké škole. Vzdělanost rodičů vytváří dobré podmínky pro rozvoj nadání dítěte.

Bára je žákyní pátého ročníku běžné základní školy. Do povinné školní docházky nastoupila v roce 2014, již s vyšetřením indentifikace mimořádně nadaného dítěte, které nebylo provedeno v PPP, zároveň v té době nebylo zavedené inkluzivní vzdělávání. Tuto skutečnost oznámili třídní učitelce, která její nadání brala v potaz. Na konci první třídy byla Bára vyšetřena v PPP a tím získala doporučení pro vypracování IVP. Poté byla Bára na základě inkluze zahrnuta do vzdělávání dětí s SVP.

Třídní kolektiv:

Bára je velmi oblíbená v kolektivu, vděčí tomu za své prosociální chování. Její všestrannost je až neuvěřitelná. Bára je nápomocná všem spolužákům. Společně s paní učitelkou i někdy sama „učí“ a prezentuje své vypracované projekty. Zároveň je nápomocná při vysvětlování složitější látky ostatním spolužákům. Třídní učitelka poprosí Báru, aby někomu jinému pomohla pochopit zadání. Při nějaké konfrontaci některých spolužáků zasáhne, aby konflikt urovnala a vysvětlí jim zbytečnost hádky. Stává se tak velmi silnou osobností v kolektivu a zároveň oblíbenou spolužačkou.

Výuka:

Ve výuce je Bára nadmíru aktivní, stihne udělat své úkoly, a ještě pomoci ostatním. Zároveň pracuje na svém projektu, píše knihu povídek, kterou si i sama ilustruje. Do školy si nosí své vlastní encyklopedie, literaturu a pracuje si na svých úkolech po schválení třídní učitelkou. Bára je velmi precizní, její úhlednost v sešitech a na pracovní ploše je dokonalá. Má ráda pořádek. Také má svůj organizátor (diář), kam si píše úkoly, které chce splnit. Některé jsou i dlouhodobé. Její všestrannost je neuvěřitelná. Vyhrává všechny školní olympiády, napříč všemi předměty. V rámci možnosti přeřazení do vyššího ročníku Bára navštěvuje šestou třídu v matematice, kde je klasifikována, jako spolužáci ze šestých tříd, v této skupině je nejlepší v matematice. V tomto kolektivu není oblíbená, naopak jí spolužáci z vyššího ročníku závidí, že má hned všechno hotové a bez chyb. Zapříčiněná neoblíbenost bude z důvodu jiné skupiny žáků, kterou navštěvuje jen čtyři hodiny týdně. Na první dojem není patrné, že by z toho byla rozhozená. Po výuce v šesté třídě se vrací zpět do své kmenové třídy, kde je spokojená.

Pohled rodiče:

Bára je svědomité děvče, které všechno bere vážně a třikrát si rozmyslí svůj další krok, než nějaký podnikne, a to proto aby v té situace byl nejuvhodnější.

Již na třech a půl letech začala číst sama od sebe, aniž by jí rodiče vedli ke čtení, nebo jí učili znát abecedu. Od čtyř let četla naprosto sama a textu i rozuměla, dokázala najít podstatné věci.

Než Bára nastoupila do první třídy, tak její rodiče navštívily Centrum nadání pana Fořtíka v Praze, kde jí nechali podrobit diagnostickému vyšetření. Zde zjistili, že ve všech testovaných oblastech se nachází v pásmu velmi vysokého nadprůměru. Tuto skutečnost rodiče přijali jako fakt, ale měli obavu, jak bude zvládat běžný dětský život.

Původně rodiče zvolili školu na náměstí Curieových, kde je třída pro nadané děti. Nakonec se pro tuto školu nerozhodli, a to z několika důvodů. Bára by musela dojíždět už v takhle nízkém věku. Byla by vytrhnuta z „normálního“ kolektivu. Nechtěli, aby měla příliš časný kontakt jen s intelektově nadanými dětmi. Vadili jim zbytečně ambiciózní rodiče budoucích spolužáků, které poznali na společné schůzce budoucích rodičů prvňáků. Z těchto důvodů zvolili běžnou základní školu.

Bářiny rodiče předpokládali, že až ostatní děti se naučí číst a psát, tak Sářin „náskok“ se srovná. Jejich předpoklad se nepotvrdil, a tak po dohodě s třídní učitelkou Báru vzali do PPP na vyšetření a následně byl vypracován IVP.

Spolupráce se základní školou je na velmi dobré úrovni, nikdy neměli s ničím problémem a na všem se domluvili.

Bára je ve škole spokojená, má tu spousta kamarádů a leccos jí baví. Škola jí umožnila chodit do vyššího ročníku na matematiku, a to pro ni byla alespoň sociální výzva a více se toho naučila. V některých případech využívá i asistentů pedagoga na český jazyk, kteří s ní dělají věci, které ji baví.

Rodiče sdílí společný názor, že první stupeň považují za prostředí, kde se mají děti učit především sociálním dovednostem. Intelektuálně se mohou projevit až na střední a další škole.

Na rozvoji jejího nadání se rodiče dohodli tak, že jí především poskytují bezpečné domácí prostředí, posílají ji do různých logických kroužků, mensa klubů apod. Pokud si sama Bára řekne, co by ráda dělala a bude to v silách rodičů, tak jí podpoří v co největší míře. Přistoupili jsme na variantu víceletého gymnázia. Bára se na ně nějak více nepřipravovala. Rodiče si myslí, že pokud má vědomosti na gymnázium, tak není potřeba se učit. Pokud jí nevezmou, tak jim nevadí, že zůstane na základní škole.

Pohled učitele:

Třídní učitelka učí Báru už od první třídy a sama říká, že je to velmi výjimečná dívka. Její nadání bylo patrné již před nástupem do školy. Paní učitelka rodičům nabídla možnost přeskočit o jeden ročník výše, to však odmítli.

Pro paní učitelku byla práce s nadaným žákem výzvou, nikdy předtím se s takovým žákem nesetkala.

Při výuce pro Báru využívá alternativních učebnic jiných vydavatelů, využívá učebnic vyššího ročníku. Bára je přeřazena do vyššího ročníku na matematiku, tím má ulehčenou práci. Pro žákyni navíc připravuje různé vyhledávání v odborné literatuře, ve slovnících, možnost psát vlastní příběhy. Zadává jí také úkoly, které jsou prospěšné pro ostatní spolužáky. Vytváří přehledy učiva a snaží se získané informace co nejvíce zjednodušit a přednést je třídě.

Po dohodě s Bárou, také využívá její schopnosti a pomáhá jiným spolužákům pochopit probíranou látku. Výhoda je prý v tom, že s nimi mluví ve svém jazyce a žáci jí lépe pochopí.

Se školním poradenským pracovištěm paní učitelka spolupracuje. Využívá ho především k doporučení speciální výuky a dalších nápadů, jak Báru zapojit do dění ve třídě apod. Spolupracuje na tvorbě IVP a pokud je možnost využije i asistenta pedagoga, který s Bárou dělá odlišné aktivity, které její intelekt více rozvíjí.

Spolupráce s rodiči na dobré úrovni. Především rodiče využívají osobních konzultací, které někdy absolvuje i Bára. Rodiče zajistili materiál proto, aby si mohla pracovat na vlastních úkolech. Společně se paní učitelka a rodiče na konkrétních úkolech domlouvali.

Paní učitelka by pro práci s nadanými dětmi uvítala pomoc asistenta pedagoga na více hodin, kde by vytvářel podnětné prostředí pro rozvoj nadání a zároveň pomohl třídnímu učiteli v práci s vymýšlením úkolů navíc. Ocenila by více výukových materiálů a rozšiřujícího učiva. Sdělila, že situace v péči o nadané děti je tristní a je potřeba tyto děti rozvíjet, kvůli inteligenci národa.

Pohled žáka:

Při vyplňování dotazníku jsme s Bárou vedli velmi zajímavý rozhovor. Prakticky u každé otázky chtěla ještě něco doplnit a zamýšlela se nad způsobem sdělení z několika úhlů pohledu.

Bára do školy chodí někdy ráda. Především se těší na kamarády ve třídě a vlastně na celou třídu i paní učitelku. Problém je s českým jazykem, při těchto hodinách se nudí. Má ráda, když je hodina zábavná, což znamená že je aktivní. V přírodovědě koukají na

dokumenty a jiné zajímavé pořady, a to ji baví. Český jazyk je problém, nemá ráda pravopis, a to z toho důvodu, že ten pravopis má „načtený“ z knih a přijde ji zbytečné a nezajímavé, aby věděla, že tohle je zájmeno ukazovací a ne tázací, nevidí v tom praktičnost.

Při hodinách se někdy nudí, protože už předem ví, že ty nezáživné věci budou v testech a musí se je naučit. Pak ale dodala, že většina hodin je zábavných.

Báře ve škole pomáhá spoustu věcí. Nosí si práci z domova, chodí na matematiku o ročník výše, ale tam je to taky někdy nuda. Uvidí, jestli ji vezmou na gymnázium, třeba to tam prý bude zajímavější. Hodně jí baví, když může učit někoho jiného, protože z toho má dobrý pocit.

Po škole se většinou věnuje několika věcem najednou. Navštěvuje kroužky: step, hra na housle, sólový zpěv, tanec. Ve volném čase čte knížky, skáče na trampolíně, nebo nedělá ni a odpočívá, ale to prý ji moc dlouho nevydrží.

Když je ve škole tak má obavy z živelných sil, jako je požár, nebo teroristický útok, i když je prý malá pravděpodobnost, že na školu někdo zaútočí.

Doma se cítí velmi bezpečně, ale má neodůvodněnou fóbii z vojáků. Když u nich byla vojenská přehlídka, tak i doma se bála.

Závěr:

Bára je všestranně nadaná, zvládá spoustu věcí najednou. Její nejoblíbenější činností je četba knih a ráda někoho učí. Je velmi prosociální a tím je i oblíbená v kolektivu své třídy. Dokáže výborně vyhodnotit následující krok, který vybere tak, aby byl co nejvýhodnější pro její další práci. Největším problémem je, že se občas nudí v hodinách a má potřebu něco dělat, ale neví co.

Rodiče Báry jsou spokojeni s výukou jejich dcery a jsou rád za rozhodnutí, které uskutečnili a nechali dceru na běžné základní škole. Spolupráce s paní učitelkou a s ŠPP je na dobré úrovni. Paní učitelka by ocenila více výukových materiálů pro nadané děti a volila by pomoc asistenta pedagoga v hodinách.

9. Kazuistika č.3. – Tomáš

Základní informace o žákovi:

Tomáš žije v úplné rodině, je prvorozeným synem. Má mladší sestru, která dochází do první třídy. Rodiče Tomáše jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé. Otec pracuje pro odbor školství a matka je učitelka na prvním stupni. Rodinné prostředí vytváří velmi dobré podmínky pro rozvoj nadání vzhledem k vzdělanosti rodičů.

Tomáš je žákem pátého ročníku běžné základní školy. Při nástupu do prvního ročníku jeho rodiče věděli z mateřské školky, že je nadaný. Tuto informaci předali paní učitelce, která byla přesvědčena o opaku. I přes nesouhlas učitele rodiče šli s Tomáše na vyšetření do PPP a ve druhém ročníku mu bylo diagnostikováno mimořádné nadání a převyšující v oblasti matematiky. Na základě doporučení PPP se Tomáš stal žákem s SVP a byl mu vypracován IVP.

Třídní kolektiv:

Tomáš je velmi tiché a stydlivé dítě. V kolektivu se moc neprojevuje. Spolužáci s Tomášem bez problému komunikují, zároveň vědí, že je chytrý a mohou se na něho i obrátit, pokud něco nevědí. Kamarády vyhledává spíše introvertního typu, tak jako je on sám. Přesto, že spoustu věcí ví a dokáže být bystrý, tak nemluví nahlas a neprezentují vyhodnocené závěry.

Výuka:

Při výuce se Tomáš moc neprojevuje. Pracuje na úkolech, které mu zadá paní učitelka. Největší problém nastane, když na něco zapomněl. Je velmi úzkostný a provázená úzkost mu brání pracovat na dalším úkolu. Není si jistý svým výkonem. Jeho zapomínání věcí je velmi časté, není schopen se připravit na výuku. Má strach se omluvit paní učitelce.

V hodinách se Tomáš nudí, zadané úlohy má hned zpracované. Přibližně do deseti minut. Zbytek hodiny se nudí a sám si o práci neřekne.

Nejraději pracuje sám, skupinové práce nevyhledává.

Prohled rodiče:

Tomáš se odmala vyhýbal dětem, nevyhledával osobní kontakt s cizí osobou, bezpečně se cítil jen doma. Ve dvou letech roztřídil a poskládal dvě smíchaná puzzle. Sám se naučil číst již v předškolním věku. Jako dítě ve školce se zajímal o vesmír, zvířata a občas měl

„filosofické otázky“. Byl od mala velmi přecitlivělý. Ve svých věcech měl naprostý logický řád. Ve svých čtyřech letech začal hrát na klavír. Od malička měl zájem o matematiku a v pěti letech zvládal různé početní operace do stovky a výše. Má velmi skvělou paměť.

Jako první, kdo se zmínil o nadání, byla paní učitelka v mateřské školce. Rodiče Tomáše byly mile překvapeni, obávali se spíše opaku, a to z důvodu jeho přístupu k dětem, nevyhledávání kontaktu s nimi a hledali důvody, proč tomu tak je. To, že jejich dítě by mohlo být nadané je nenapadlo.

Už v mateřské školce byl k Tomášovi jiný přístup paní učitelkou. Dostával zajímavé úkoly pro samostatné „bádání“. Začal chodit do hudební přípravy a doma zkoušel početní úlohy.

Informace o nadaných dětech rodiče získali pouze vlastní iniciativou. Informace si různě vyhledávali a načetli. Především je zajímala psychika dítěte, projevy nadaných dětí a jejich specifika.

Když nastoupil Tomáš do prvního ročníku, tak se do školy moc těšil. Postupem začal být demotivovaný. Do školy nechtěl chodit. Na schůzce s třídní učitelkou došlo ke střetu názorů, sdělila rodičům, že jejich dítě je slabé a podprůměrné. Rodiče Tomáše paní učitelce vysvětlovali, že Tomáš se ve škole nudí. Učivo, které dostával je pro něj lehké a nebaví ho. Třídní učitelka tuto skutečnost popírala.

Přesto se rodiče rozhodli sami a se svým dítětem zašli do PPP na diagnostiku. Jeho nadání se potvrdilo, a především převyšovala oblast nadání v matematice. Na základě vyšetření mu byl doporučen přestup do vyššího ročníku. Situace ve škole se stabilizovala.

Podle rodičů se Tomáš dál potýká s malým či žádným pochopením pro jeho zvýšenou citlivost a labilitu, pro jeho roztržitost a zapomínání.

Ve čtvrtém ročníku rodiče odmítli přeřazení do vyššího ročníku na matematiku, a to z důvodu takového, že byl hodnocen jako žák čtvrté třídy, s čímž nesouhlasili. Hodnocení měl sice výborné, nicméně jej tato situace frustrovala a demotivovala.

Nyní je ve své třídě. Doma říká, že se stále při vyučování nudí, ale měnit nic nechce.

Rodiče Tomáše nejsou spokojeni, jakým způsobem učitelé přistupují k jeho odlišnosti. Následkem demotivace v nižších ročnících se Martin dostal do pasivní role, nevyhledává další složitější úkoly, protože je ani nedostává.

Především matka Tomáše jako profesí učitelka by byla moc ráda, kdyby pedagogové byli seznámeni s jednotlivými aspekty nadaných dětí. Sama tvrdí, že povědomí o dětech se specifickými poruchami učení je na vysoké úrovni, ale o nadaných žácích se v této profesi

ví mnohem méně. Mnoha dětem by pomohla včasná diagnostika a náležitá podpora rozvíjení nadání.

Pohled učitele:

Paní učitelka byla velmi stručná. Tomáše učí druhým rokem. Ve své práci s nadaným žákem používá alternativní učebnice. Matematiku pro bystré žáky, Koumák, pracovní sešity, které běžně nepoužívá a jsou i pro vyšší ročníky.

Tomáš navštěvoval vyšší ročník pouze v třetím ročníku na matematiku. Ve čtvrté třídě rodiče odmítli přeřazení.

Paní učitelka se snaží Tomáše co nejvíce zapojit, a tak vyhledává informace na internetu pro ostatní spolužáky. Připravuje si vlastní úlohy z matematiky. Vymýšlí kvízy a rébusy pro spolužáky.

ŠPP paní učitelka využívá pouze pro konzultaci, jak s danou diagnostikou pracovat a jaký by měl být doporučený způsob práce. Vypracování IVP.

S rodiči žáka se pravidelně schází na čtvrtletních konzultacích.

Na otázku, zda by něco potřebovala pro podporu její práce s nadaným žákem, neopověděla. Nic prý nepotřebuje.

Tomáše diagnostikovali v PPP a následně mu vypracovali IVP.

Pohled žáka:

Tomáš ve svém dotazníku byl velmi stručný.

Do školy chodí rád jen někdy, především když mají nějakou školní akci. Nejvíce ho baví hudební výchova, tělesná výchova a matematika. Ostatní předměty jen tak na půl kromě anglického jazyka a výtvarné výchovy.

Při hodinách se Tomáš často nudí, nevyhovuje mu to. Chtěl by více práce a stále něco objevovat, získávat nové informace.

Zajímavé je, že by chtěl snížit časovou dotaci výuky z 45 minut na 40 minut. Možná by rád delší přestávky.

Po škole Tomáš navštěvuje kroužky, především klavír, který má rád. Říká, že je doma rád, tam tráví hodně svého volného času.

Nejlépe se cítí, když je doma, zde nemá z ničeho obavy. Ve škole má největší obavy z testů.

Závěr:

Tomáš je nadaný na matematiku a perfektně umí hrát na klavír. Nejraději vypočítává složité matematické operace a poslouchá vážnou hudbu. V kolektivu se moc neprojevuje je introvertní a společnost nevyhledává. Občas je úzkostný a má strach, když věci nejsou v pořádku dle jeho představ, jeho úzkost často přechází v pláč. Největší problémem je nuda v hodinách. Rád by dělal více věcí a získával nové informace. Bohužel přístupem školy, mu tato skutečnost nebyla umožněna, ba naopak demotivovala jeho snahu.

Rodiče nejsou spokojeni s výukou jejich dítěte, a proto by rádi, aby odešel na osmileté gymnázium. Spolupráce s třídní učitelkou je sporadická, komunikaci s ŠPP prakticky nevyužívá. Nemá potřebu rady.

Tomášovi rodiče by ocenili více informací o nadaných dětech, a především více informací pro pedagogy, kteří nadané děti vyučují.

10.Kazuistika č.4 – Jan

Základní informace o žákovi:

Jan žije v úplné rodině a je druhorozeným synem. Má dvě sestry, jednu mladší a jednu starší. Rodiče Jana jsou oba právníci, prostředí, ve kterém je dítě vychováváno je velmi podnětné pro rozvoj jeho nadání.

Jan je žákem třetí třídy běžné základní školy. Nadání bylo diagnostikováno až v polovině třetí třídy. Od roku 2019 je uveden ve škole jako žák s SVP a je zahrnut do inkluzivního vzdělávání. Byl mu vytvořen IVP a následně byl přerazen do vyššího (čtvrtého) ročníku na matematiku.

Třídní kolektiv:

Jan je velmi citlivý a tichý chlapec. Své kamarády si vybírá, a to na základě toho, jakým způsobem přemýšlí a zdali si má s nimi co říci. Kontakt nenavazuje do té doby, než jej někdo osloví. V kolektivu je ostatními spolužáky tolerován, moc si ho nevšímají. Ve třídě má dva kamarády, se kterými se navštěvuje i po škole.

V kolektivu není moc spokojený, vadí mu, jak se ostatní baví, přijde mu to zbytečné a nemá rád, když se předhání sami navzájem, kdo co má lepší a jaký má na sobě oblečení nebo nový mobil. Tyhle věci ho nezajímají.

Výuka:

Jan se při výuce moc neprojevuje, je tichý a pracuje si sám na svých úkolech. Nechce být středem pozornosti. Sedí v první lavici, a to kvůli jeho malé výšce. Nemá rád, když od něj soused opisuje, napomíná ho. S paní učitelkou není v interakci, nereaguje na její podněty. Sám si chce svoji práci udělat a vyhledat sám.

Prohled rodiče:

Již v malém věku, přibližně ve dvou letech, si jeho rodiče všimli, jak je Jan obecně šikovný. Zajímal se o písmena a zvláště čísla a počítání, které praktikoval v předškolním věku.

Rodiče Jana si sami všimli, že je něčím výjimečný, ale nekladli tomu velký důraz. Až při komunikaci s ŠPP jim speciální pedagog navrhl, aby zvážili návštěvu PPP a Jan by mohl být individuálně vzděláván na základě vypracovaného IVP.

Vyšetření v PPP proběhlo bez problému a diagnostikovali mimořádné nadání s převyšující oblasti v matematice. Tuto informaci rodiče přijali s nadšením. Informace o

jejich nadaném dítěti zjišťovali postupně. Od speciálního pedagoga a dále přes psychologku z PPP a vlastních získaných zkušeností.

Spolupráce se školou probíhá v naprostém pořádku. Jsou rádi, že pro Jana vytvořili IVP, který je teď ve škole výrazněji spokojenější. Využili nabídky přeřazení do vyššího ročníku na matematiku.

Rodiče Jana jsou spokojeni, jak se s ním pracuje ve škole. Po identifikaci nadání a následného IVP je Jan určitě spokojenější

Potřebu rodičů vyjádřili takto: „*V řešení fantazie myslíme, že by Danovi mimořádně pomohly mužské vzory, třeba i jen z části, například učitel na matematiku.*“

Pohled učitele:

Paní učitelka v rozhovoru nebyla moc sdílná.

S informací o možném nadání přišla rodina už v první třídě. Paní učitelka si myslela, že je chytrý, ale ne nadaný. Nakonec ŠPP rozhodlo o návštěvě PPP, kde nadání indentifikovali, především v matematice. Následně byl přeřazen do vyššího ročníku na matematiku.

Než byl Jan přeřazen do vyššího ročníku, tak paní učitelka využívala alternativních učebnic. V matematice používala problémové úlohy, gradované úlohy, úlohy „pro mě“, nadaný žák jako pomocník učitele. Takto sama nazvala své metody.

S ŠPP paní učitelka spolupracuje, především využívá konzultace a spolupráci během schůzek s rodiči.

Spolupráce s rodiči po sestavení IVP a vyšetření z PP je prý ze všech úhlů pohledu velice dobrá.

Když má paní učitelka nějakou potřebu pro práci s nadanými žáky, tak se ve škole obrátí na odborníky.

Pohled učitele z vyššího ročníku:

Paní učitelka s žákem pracuje dle školního vzdělávacího plánu pro čtvrté ročníky. Nepotřebuje žádné jiné materiály.

S Janem se domluvila na tom, že po každé vyučovací hodině si spolu krátce promluví. Rychlá zpětná vazba: co se mu dařilo, potýkal-li se s nějakými obtížemi, atd.

ŠPP paní učitelka využívá ke schůzkám s rodiči a konzultace o žácích a jak s nimi pracovat. S rodiči Jana je v kontaktu přes emailovou komunikaci.

Pohled žáka:

Do školy Jan chodí rád jen někdy, záleží na tom, co se zrovna budou učit. Mezi jeho oblíbené předměty patří matematika, výtvarná výchova, pracovní činnosti. Nemá rád český jazyk, přijde mu zbytečný a nemá rád hudební výchovu, ale neví proč.

Vadí mu, že je paní učitelka přísná, občas prý křičí, ale neví proč. Od té doby, co chodí na matematiku do čtvrté třídy, tak se mu do školy chodí lépe, tu novou paní učitelku má rád.

Největší problém vidí v ranním vstávání, škola by měla být od 9:00, to by prý bylo lepší.

Při hodinách se Jan nudí, chtěl by více pracovat, dostávat těžší úkoly.

Po škole se věnuje četbě a chodí hrát na příčnou flétnu. Hraje hry na počítači.

Má obavu z toho, že někdy přemýšlí o konci světa, jak to proběhne a co všechno se může stát. Ve škole má strach z toho, že paní učitelka zase začne křičet.

Závěr:

Jan je nadaný na matematiku i v dalších oblastech převyšuje nadprůměr. Je rád, že chodí do ročníku výše na matematiku. Pokládá „filosofické otázky“ a zamýšlí se nad bytím člověka. V kolektivu je spíše introvertní a kontakt nevyhledává.

Byl by rád, kdyby škola byla od devíti hodin ráno a nebyli tam spolužáci, kteří jsou rozmazlení.

Má strach z konce světa, čímž se dostává do úzkosti.

Rodiče Jana jsou aktuálně se situací spokojeni a uvidí, jaké to bude s novou třídní učitelkou. Jsou rádi, že na matematiku má Jan jiného učitele.

Paní učitelka nemá s ničím problém a nemá potřebu jakékoliv pomoci. Stačí jí to, co jí škola nabízí.

11. Kazuistika č. 5 – David

Základní informace o žákovi:

David je poslední narozené dítě ze čtyř sourozenců. Sourozenec má o hodně let starší, a to z důvodu, že jsou nevlastní. Přibližně v prvním roce jeho života, mu zemřel otec. Vychovává jej otčím s jeho maminkou, kteří jsou v manželském svazku. David otčíma má, jako za svého vlastního otce. Rodiče Davida jsou vzdělaní lidé, a tak vytváří podnětné prostředí pro rozvoj nadání.

David je žákem třetího ročníku běžné základní školy. Nadání bylo diagnostikováno v průběhu druhé třídy. Od roku 2018 je veden jako žák s SVP a je zahrnut do inkluzivního vzdělávání. Má svůj vytvořený IVP a je přeřazen do vyššího ročníku na matematiku, tedy do čtvrté třídy.

Třídní kolektiv:

David je velmi komunikačně zdatný, proto nemá problém se se svými spolužáky kamarádit. Problém nastává tehdy, kdy on si myslí, že je nejchytřejší (což je pravda) a nevhodným způsobem dává najevo ostatním jejich hloupost. Nezná hranice při sdělování nepříjemných věcí, je velmi upřímný. Paní učitelka registruje tento problém a během třetího ročníku se David výrazně zlepšil.

Pro svoji třídu vymýšlí různé aktivity, které paní učitelka využívá při volných aktivitách v hodině.

Jeho spolužáci vědí, že David je chytrý a mohou se ho na cokoliv zeptat a někdy jim rád poradí.

Výuka:

Ve výuce sedí David v předu, protože je na svůj věk velmi malý. S prací, kterou paní učitelka zadává je David hned hotový. Třídní učitelka má připravenou práci navíc, různé pracovní listy, encyklopedie a další. Dostane úkol, aby ze získaných informací vybral to nejdůležitější a ke konci hodiny dětem přednese, co zjistil. Na jiné hodiny vymýšlí křížovky, kterými zahajují vyučovací hodinu. Pokud je se vším hotov a již nemá co na práci, tak je poslán do čtecího koutku, kde je spousta knih a může si číst. Zároveň může pracovat na svých úkolech, které si sám zadá nebo si něco přinesl z domu.

Na matematiku chodí o ročník výše. Zde kontakt moc nenavazuje, naopak se více straní a je stydlivý. V těchto hodinách se moc neprojevuje. Přesto je výrazně nejlepší z celého ročníku. Příčinou, proč nevyhledává kontakt, může být jiný kolektiv, který zná jen

z hodin matematiky. Jeho výška, která je ve čtvrté třídě velmi okázalá. Nebo jen neznámé prostředí s jiným učitelem. Změna jeho postoje v obou třídách je velmi výrazná.

Prohled rodiče:

David začal brzy mluvit už na roce a půl mluvil ve větách a sám se naučil číst v předškolním věku, aniž by se s ním někdo učil abecedu, či samotné psaní. Ve třech letech dokázal vyprávět dlouhé příběhy a vžít se do nich.

O možném nadání se rodiče Davida dozvěděli z kruhu jejich přátel, mezi nimi jsou i učitelé. Jejich přátelé si všímali odlišnosti od ostatních dětí, především jeho vyjadřováním a komunikací spíše se staršími dětmi nebo dospělými.

Identifikace nadání oficiální cestou vzešla od třídní učitelky. V PPP byl David na vyšetření, kde mu bylo diagnostikováno mimořádné nadání, kde převyšují všechny oblasti ve výrazném nadprůměru.

Rodiče měli obavy, zdali se bude Davidovo nadání slučovat s tempem třídy, zda by nebylo vhodné najít školu zaměřenou na nadané žáky. Nakonec se rozhodli nechat Davida na běžné základní škole a využít veškeré pomoci, kterou škola v rámci inkluze může nabídnout.

Rozhodli se o přeřazení do vyššího ročníku na matematiku a spaní učitelkou vymysleli postup, jak se bude v různých hodinách s Davidem pracovat. Přístup třídní učitelky rodiče akceptovali. Koncept, který je aktuálně navržený je plně funkční a David se do školy těší.

David dochází na matematiku do vyššího ročníku, jednou týdně navštěvuje speciálního pedagoga, v hodinách anglického jazyka má možnost luštit anglické křížovky, nebo si číst knížku v angličtině. Využívá individuální pomoci třídního učitele, který se žákovi věnuje.

Rodiče jsou velmi spokojeni s tím, jak se s Davidem pracuje. Vědí, že je pro učitele náročné skloubit rozvrhy a najít si prostor pro Davida tak, aby se mohl rozvíjet.

David je ve škole nad míru spokojený, těší se do ní a občas v pátek po škole už má vyplněné všechny úkoly a těší se na pondělí.

Obava rodičů nastává v tomto období, kdy vědí, že nastane změna třídního učitele, a proto by uvítali schůzku se všemi zúčastněnými, kdo s Davidem pracuje. Chtěli by se všemi probrat otázku následujícího roku, jak bude probíhat a jak se David bude nadále rozvíjet v jeho nadání.

Rodiče by rádi poděkovali všem učitelům, kteří si všímají dětí a snaží se rozvíjet jejich talent nad rámec klasických školních osnov.

Pohled učitele:

S Davidem pracuje paní učitelka už od první třídy. Už v první třídě žák vynikal ve všech předmětech, zejména v matematice, proto doporučila návštěvu PPP.

Při práci s nadaným žákem využívá alternativní učebnice. Různé knihy s křížovkami a rébusy. Dále pak encyklopedie a další. Pokud je to možné, tak David doplňuje její výklad zajímavými informacemi, které získal z jiných učebnic nebo z internetu. Dostává obtížnější úkoly, případně úkoly navíc, pokud je rychle hotový. David dochází na matematiku o ročník výše.

S školním poradenským pracovištěm vytváří IVP pro žáka. Využívá konzultace se speciálním pedagogem a společně vytváří další postup práce s nadaným žákem.

S rodiči Davida se pravidelně paní učitelka stýká jednou za čtvrt roku na individuálních konzultacích a komunikují spolu přes email, kde jsou rodiče informováni o pokroku a potřebách jejich dítěte.

Paní učitelce by pomohlo, kdyby ve třídě bylo méně žáků. Ocenila by podporu a pomoc asistenta pedagoga. Potřebovala by více materiálů, se kterými by mohla s nadanými žáky pracovat.

Pohled žáka:

David chodí velmi rád do školy, učí se spoustu zábavných věcí, které má všechny moc rád. Ve škole ho nejvíce baví matematika, anglický jazyk, prvouka, osobnostní výchova, pracovní činnosti. Ostatní předměty ho baví o trochu méně.

Při výuce má někdy spoustu práce a nemá čas na nic jiného. Tato situace mu vyhovuje, protože práce pro rychlíky (navíc) je většinou zábavná.

Při hodinách se nenudí, a to mi vyhovuje, protože nudit se přece není zábavné.

Všechno, co Davidovi škola dává mu vyhovuje, nic by neměnil, je spokojený.

Po škole má spoustu kroužků, věnuje se hře na klavír, hraje rugby a jezdí na skateboardu. Pak si také rád hraje s kamarády.

Z ničeho nemá obavy, ani doma ani ve škole. Prostě je spokojený tak, jaké to je a nic by neměnil. Moc se těší na druhý stupeň, protože tam toho bude ještě více.

Závěr:

David je nadaný ve všech oblastech, nejvíce převyšovaná oblast vysokého nadprůměru je v matematice. Rád poznává nové věci a je mu jedno co to je, protože všechno je zajímavé. Rád přemýšlí v souvislostech a potřebuje vědět, proč to tak je. V kolektivu je oblíbený a má své kamarády. Také má jiné kamarády, kteří jsou starší a jsou například z kroužků nebo z okolí, kde bydlí.

David nemá s ničím problém, do všeho se pustí, protože ho všechno baví. Je velmi optimistický a usměvavý. Těší se na nový školní rok a na to, že opět bude poznávat věci, které ještě nezná.

Rodiče Davida jsou spokojeni s postupy školy, jsou rádi, že jejich dítě se vzdělává na běžné základní škole.

Paní učitelka by ocenila menší počet žáků ve třídě a asistenta pedagoga, který by jí pomáhal. Potřebovala by více výukových materiálů, které by mohla použít pro nadané žáky.

12. Komparace získaných dat

12.1. Zodpovězení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka

Jaké jsou možnosti práce s žákem mimořádně nadaným v inkluzivním vzdělání?

V současné době je žák s identifikovaným mimořádným nadáním součástí inkluzivního vzdělávání a je veden jako žák s SVP. Jako žák s SVP má na základě doporučení ŠPZ nárok na vypracování IVP školou.

V IVP škola jasně definuje, jakým způsobem bude probíhat individuální výuka. Především v jakých předmětech se bude individuálně přistupovat k žákovi tak, aby se jeho nadání rozvíjelo.

Učitel, který sepisuje IVP a jasně tak stanovuje individuální vzdělávání pro další rozvoj nadání žáka, vychází ze závěrečné zprávy ŠPZ z vyšetření, ve které jsou pro učitele pouze obecně uvedeny možnosti práce s nadaným žákem. Pro tvorbu IVP může učitel využít podporu ŠPP.

Mezi možnosti práce s nadaným žákem patří: zadávání náročnějších úloh, využití alternativních učebnic, PC software a další. Žák může také pracovat v interakci s učitelem - být jeho pomocníkem. Může být prospěšný pro třídu – pomáhá při nepochopení zadání jinému spolužákovi, vymýšlí pro třídu rébusy, hádanky, křížovky. Mezi vhodné metody též patří projektové učení – sám si pracuje na svém projektu, který třídní učitel koordinuje.

Jaká je role rodiče a pedagoga při vzdělávání dítěte s mimořádným nadáním?

Rodičovská skupina respondentů se dá charakterizovat jako velmi vzdělaná. Rodinné prostředí, které vytváří pro dítě s nadáním je velmi podnětné. Snaží se rozvíjet jejich nadání takovým směrem, kterým oni samy chtějí. Z rozhovorů je patrná rodičovská snaha maximálně se věnovat dítěti s nadáním. Vzhledem k jejich aktivitám mimo školu je náročná organizace, co se týče jejich zájmů, kroužků a dalších aktivit. Někdy je i obtížné rozpoznat, co se právě dítěti stalo, pochopit jeho pocity a vyjít mu se vším vstříc.

Role učitele je také náročná. V dnešní době inkluze, kdy se učitel musí věnovat více žákům i s jinými vzdělávacími potřebami, než je jen nadání, je velmi obtížné všechny tyto požadavky splnit. Záleží na individualitě a osobnosti učitele, zdali dá prostor nadanému žákovi, nebo si jeho odlišnost raději nepřipouští.. Těžší práce je v přípravách, kdy si učitel musí předem promyslet, co bude žáka s nadáním bavit a jakým způsobem mu připraví úlohy

nebo práci navíc. Při výuce je pak velmi těžké se žákovi věnovat. Podpora asistenta pedagoga by byla na místě.

Dílčí výzkumné otázky

DVO 1: Jakým způsobem probíhala identifikace mimořádně nadaného dítěte?

Ze získaných informací je zřejmé, že odlišnosti si rodiče nadaných dětí všímali v brzkém věku, přibližně kolem prvního roku od narození. Projevy byly většinou v urychlené mluvě ve větách, zvědavost, zručnost a veliký zájem o všechno.

Identifikace zpravidla probíhala až na základní škole, v průběhu druhého ročníku povinné docházky. Z šetření vyplývá, že ve většině případů, identifikoval nadání učitel a doporučil žáka k vyšetření PPP. Problém nastal tehdy, když učitel si nadaného žáka nevšiml a rodiče přišli z PPP s vyšetřením, že je žák nadaný.

Na základě šetření je zřejmé, že je možné identifikovat nadání již v mateřské škole.. Čím dříve se dítě diagnostikuje, tím lépe se může rozvíjet jeho nadání.

DVO 2: Jak respondenti hodnotí inkluzivní vzdělávání mimořádně nadaných dětí?

Většina rodičů a učitelů hodnotí inkluzivní vzdělávání za pozitivní vůči dětem s nadáním. Rodiče spolupracují se školou a jsou rádi za přístup školy k nadaným dětem. Ne všichni rodiče jsou spokojeni s přístupem školy k inkluzi. Problém nastává v učiteli, kdy není ochoten přijmout jiná opatření.

V inkluzivním vzdělávání učitelé vidí největší problém v různorodosti žáků s SVP. Jejich odlišné potřeby jsou náročné na přípravu a vědí, že se nemohou plnohodnotně věnovat všem žákům.

DVO 3: Jak probíhá výuka ve třídě, kde je žák s mimořádným nadáním?

Z pozorování ve třídě je patrné, že děti s nadáním dostávají odlišnou práci od ostatních žáků, jsou aktivně zapojovány do dění ve třídě, pokud chtějí. V potaz je brána jejich odlišnost v osobnosti. Žáci, kteří jsou komunikačně zdatní a psychicky stabilní, jsou nápomocní učiteli a svým spolužákům. Jejich nadání je výhodou pro výuku. Žáci kteří, jsou introvertní a nevyhledávají kontakt, mají své speciální úkoly, projekty, úlohy navíc a další.

Přesto všechno žáci ve svém dotazníku odpověděli, že se ve škole nudí a chtěli by více informací a práce. Učitelé tvrdí, že nemohou dostat více práce, aby z toho nebyli žáci unaveni, protože vědí, že děti s nadáním chtějí vše zvládnout.

DVO 4: Jsou dostatečné informace pro práci s žáky mimořádně nadanými?

Rodiče i učitelé se shodli na tom, že informací o dětech s nadáním je velmi málo. Uvítali by nějaká setkání rodičů i učitelů, aby si společně promluvili o tom, jak se nejlépe rozvíjí nadání a jakým způsobem. Předávání si zkušeností je velmi důležité, protože možné nadání je různorodé a ke každému žákovi s nadáním se musí přistupovat individuálně. Ocenili by větší podporu ze strany PPP. Bylo by potřeba více výukových materiálů, které by usnadnily přípravu pro učitele. Rodiče by uvítali více kroužků pro děti s nadáním, například nějaký klub pro jejich sdružování a další.

13. Diskuze

Výzkumné šetření, které se uskutečnilo v rámci mé diplomové práce, se zaměřilo na aktuální situaci inkluze žáků s mimořádným nadáním. Cílem mé práce bylo zjistit a ukázat specifika inkluzivních opatření využívaných na podporu mimořádně nadaných dětí v základním vzdělávání. Na základě získaných informací z konference, odborných přednášek, odborné literatury, odborných článků, a především z rozhovorů s rodiči, učiteli a nadanými žáky jsem zjistil, že inkluze dětí s nadáním není na nejlepší úrovni.

V roce 2016 vešla v platnost novela zákona o inkluzivním vzdělávání žáků s SVP. Mezi žáky s SVP patří i nadaní žáci. Což je velmi dobré vzhledem k předešlým zkušenostem, kdy tyto děti byly opomíjené a jejich nadání se ve většině případech nerozvíjelo. Problémem zůstává mizivá informovanost o dětech s nadáním, a to jak pro rodiče, tak i učitele.

Identifikace nadání probíhá převážně až na základní škole, zpravidla ve druhém ročníku. Ze získaných informací je zřejmé, že nadání se dá odhalit již v mateřské škole. Čím dříve se nadání identifikuje, tím můžeme začít nadání rozvíjet a dítě tak nestrádá v různých podnětech pro jeho další rozvoj.

Žáci s nadáním jsou velmi odlišní. Určitou roli v tom hraje jejich samotné nadání a to, v jaké oblasti je nadané. Dále pak jejich osobnost, která je velmi důležitá. Jsou žáci velmi hovorní, společenští, ale též žáci introvertní, uzavření do sebe, kteří společnost nevyhledávají a pracují sami. Je velmi důležité pro práci s nadaným žákem znát jeho specifika, a především mu nastavit takové individuální vzdělávání, aby jemu samotnému vyhovovalo.

Učitelé by potřebovali více informací, jak s nadanými žáky pracovat. Na základě rozhovorů je patrné, že učitelé si nejsou jistí, zda s žákem pracují žádoucím způsobem.

Vyhledávají pomoc u školního poradenského pracoviště nebo v pedagogicko psychologické poradně. Někdy však zmíněné instituce sami nevědí, jak s žákem nejlépe pracovat, aby vyhověly jeho potřebám. Velikou pomocí by bylo uspořádané vzájemné sdílení, jak se pracuje s nadanými žáky, jak má vypadat ideální inkluze žáka s nadáním.

V současné době učitelé pracují s materiály, které jsou k dispozici. Většinou učebnice, které nemají ostatní žáci, encyklopedie, alternativní učebnice. Využívají techniky, notebook, tablet, kde žák vyhledává informace na internetu. Většinu práce musí učitel udělat sám a připravit pro žáka individuální práci. Rádi by získali jiné informace od ostatních kolegů, protože se obávají, že jejich práce za chvíli začne děti nudit.

Žáci jsou ve většině případů ve škole spokojeni, to však záleží na učiteli a jeho přístupu. Zajímavé je, že většina respondentů žáků řekla, že se ve škole nudí, chtěli by více práce a činností. Přesto do školy chodí rádi za kamarády. Učitelé se obávají zatěžování žáka, nechtějí, aby byl přetěžován. Otázkou je, kde je míra zatíženosti žáka?

Rodiče dětí s nadáním jsou ve většině případů spokojeni s přístupem školy a plněním inkluzivního vzdělávání. Mezi dobré postřehy rodičů patří myšlenka, že o dětech se specifickými poruchami učení bylo napsáno již mnoho, o dětech s nadáním je toho velmi málo a také potřebují pomoci.

Jak jsem se již zmiňoval, záleží na učiteli a jeho přístupu nejen k mimořádně nadaným dětem, ale celkově k inkluzi. Je jedno, jestli se jedná o soukromou školu, církevní či státní. Učitel je osoba velmi důležitá pro výchovu dítěte a ve většině případů se i stává vzorem pro žáka. Pokud je učitel nakloněn k inkluzivnímu vzdělávání, tak není problém, aby měl zájem i o žáky s nadáním. Na druhou stranu můžeme mít učitele, který tuto skutečnost popírá, nemá na „toto“ čas a pak se nám stane, že jsou žáci demotivováni a ty se speciálně vzdělávacími potřebami ještě více.

Největší potřebou všech respondentů je osvěta o mimořádně nadaných dětech, jaké jsou jejich projevy, jak přemýšlí a jakým způsobem máme s nimi pracovat. Podpora nadání by měla být především zájmem státu, každá země potřebuje chytré a vzdělané lidi pro svoji prosperitu.

V současné době se v každé nové třídě nachází statisticky jedno až tři děti s nadáním. Identifikace je důležitá v brzké době, protože nadání ve vyšším věku nemusíme objevit a žák nebude své nadání rozvíjet, stává se ve školním prostředí demotivovaný a takto přicházíme a nadané žáky. Pojd'me je najít.

14. Doporučení pro výuku žáků s mimořádným nadáním

Identifikace dítěte

Žák, který je potenciálně nadaný, se projevuje především rychlým vypracováním zadaných úkolů a porozuměním textu. Takový žák zpravidla už při nástupu do školy umí číst. Zajímá se o věci, které jsou nad rámec běžné výuky. Jeho touha k poznání je tak velká, že si informace sám vyhledává v knihách nebo na internetu. Je zvědavý a často klade složité otázky.

Jeho nadání může být propojené s možnou specifickou poruchou učení a také s neklidem a nepozorností. Může být nad míru komunikativní a vyhledává úporně společnost nebo může být uzavřený sám do sebe a kolektivu se stranit, kontakt nevyhledává.

Pokud takového žáka máme ve třídě, je vhodné rodičům sdělit naše podezření na nadání a doporučit jej k vyšetření do PPP. Bez vyšetření ŠPZ nemůžeme žáka zařadit do inkluzivního vzdělávání.

Práce s žákem

Na základě doporučení ŠPZ vypracujeme žákovi jeho IVP. Domluvíme se s rodiči na konzultaci, kde probereme výsledky z vyšetření a sdělíme, jak s žákem budeme pracovat na základě vypracovaného IVP. Jak budeme pracovat a rozvíjet jeho nadání.

S rodiči bychom měli být v kontaktu přes emailovou komunikaci a domluvit se na pravidelných schůzkách, kde bychom měli zrevidovat IVP, popřípadě udělat změny, které by žákovi vyhovovaly.

Konzultace by měla být uskutečněna i s žákem, zeptat se ho na jeho očekávání, co by se rád naučil. Sdělit mu, jaké má možnosti. Domluvit se případně na tom, jakým způsobem si bude s učitelem sdělovat věci, když žáka nebude něco bavit nebo by se nudil. Na základě této schůzky bychom měli zjistit, zdali žák chce být nápomocen v hodinách nebo pracovat individuálně.

Výuka s žákem, který chce být nápomocen

Práce s metodou „žák, jako pomocník učitele“. Příkladem mohou být naukové předměty, kdy žák část hodiny doplní svými zkušenostmi k probíranému učivu, které získal z encyklopedií nebo internetu, popřípadě z alternativních učebnic.

Dále může pomáhat svým spolužákům s pochopením zadání. Výhodou je, že žák mluví stejným jazykem, jako jeho vrstevníci a někteří od něj výklad nebo postup pochopí rychleji.

Vytváří křížovky, rébusy na různé předměty a tím můžeme zahajovat výuku.

Výuka žáka, který preferuje individuální práci

Takového žáka nenutíme do interakce s ostatními spolužáky. Nesnažíme se jej vyzdvihovat v hodinách, sám nemá rád pozornost upřenou na sebe ostatními spolužáky. Vymýšlíme mu složité úlohy k daným předmětům. Připravujeme pracovní listy navíc a společně s ním vypracované úlohy konzultujeme, popřípadě doupravíme.

Ve třídě můžeme vytvořit čtenářský koutek, který doplníme o alternativní učebnice, encyklopedie atd. Vytvoříme tak místo pro žáka, který chce samostatně pracovat, když probírané učivo má hotové nebo mu rozumí a sám ví, že kdykoliv může na toto místo přejít i během výuky.

Projektová výuka

Na začátku školního roku můžeme nadaným žákům zadat práci, která se bude prolínat ve více předmětech a po dobu školního roku budou pracovat na „Svém projektu“. Na tomto projektu mohou pracovat i doma. Jedná se většinou o tvorbu nějakého vynálezu, knihy povídek i s ilustracemi, vytváření komiksu, výroba deskové hry, počítačové aplikace, souboru her a pracovních listů pro ostatní spolužáky, kniha křížovek a další.

Během školního roku žák dostává prostor na práci jeho projektu. Při zdárném dokončení projektu může svůj výtvar ukázat své třídě, popřípadě i v jiných třídách. Jeho práce by měla být oceněna a škola může jeho práci „vydat“ jako pomůcku, hru, knihu pro ostatní spolužáky, kteří ji budou využívat. Výrobky se mohou stát i k prodeji třeba na školním jarmarku nebo jako prezentace školy, co žáci vyrábí.

Ideální je, když máme s žákem nějaký plán, jak bude projekt probíhat, kdy má co udělat a minimálně jednou měsíčně kontrolovat jeho práci. Popřípadě mu pomoci, když si s něčím nebude vědět rady. O projektu bychom také měli informovat rodiče, aby s námi spolupracovali.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na inkluzi dětí s mimořádným nadáním. Cílem mé práce je na základě případových studií ukázat specifika inkluzivních opatření využívaných na podporu mimořádně nadaných dětí v základním vzdělávání. Cílem mé práce není reprezentativní vědecký výzkum, mé šetření má ilustrativní charakter, přesto může přinést řadu podnětů.

Těžištěm mé práce jsou případové studie, které se skládají z rozhovorů s rodiči a učitelem, dotazníku pro žáka, pozorování žáka v třídním kolektivu a ve výuce. Na základě získaných informací jsem došel k závěru, že současná inkluze dětí s mimořádným nadáním je v některých případech nedostačující.

Jedná se především o pomoc pro učitele, jak s takovými žáky pracovat, jak nim mají přistupovat. Vzhledem k inkluzi, která zahrnuje i žáky s dalšími vzdělávacími potřebami, se pro učitele stává náročná situace v podobě příprav a věnování se žákům individuálně. Myšlenka asistenta pedagoga do každé třídy je v tomto případě na místě. Od odborníků v práci s nadanými dětmi by učitelé ocenili více informací. Rádi by se sešli s jinými učiteli, kteří řeší stejný problém, a tak od sebe získávali nové informace. Je třeba urychlit identifikaci nadání, již v mateřské školce, aby se žák rozvíjel v nadání dle jeho potřeb. V statistikách se píše, že je v současné době v každé třídě jeden až tři žáci s mimořádným nadáním.

Na základě pozorování v hodinách a rozhovorů s učiteli jsem formuloval doporučení pro výuku žáků s mimořádným nadáním.

Informace o problematice dětí s nadáním jsem získal skrze studium odborné literatury, novinových článků, proběhlých výzkumů, aktivní účasti na přednáškách a konferencích. Veškeré tyto aktivity mi pomohly vytvořit si komplexní náhled na současné inkluzivní vzdělávání žáků s mimořádným nadáním.

Inkluze v České republice je teprve na samém začátku. Záleží na přístupu učitelů a ředitelů škol, jakým způsobem bude nápomocná k tomu, aby inkluze probíhala v co nejlepší míře a pomoci se dostalo nejen žákům se speciálně vzdělávacími potřebami, ale i učitelům.

Přeji si, aby mé získané poznatky v rámci šetření sloužily jako materiál pro zamyšlení se nad tímto tématem. Myslím si, že tato práce by mohla pomoci učitelům a rodičům.

Především k získání přehledu, jakým způsobem probíhá inkluzivní vzdělávání žáka s mimořádným nadáním na běžné základní škole.

Summary

The research within my thesis was focused on the current situation of the inclusion of highly gifted pupils. The objective of the thesis was to find out and show the specifics of inclusive measures used for the support of gifted pupils in elementary schools. Based on the information from the conference, professional lectures and literature and also from the interviews with gifted pupils and their teachers and parents, I found out that the current state of the inclusion of gifted pupils is not at the best level.

The teachers would need more information about the ways of work with gifted pupils. Based on the interviews teachers are not obviously aware how to work with these pupils. They search for advice at a school counselling centre or educational and psychological counselling centre, which at times do not know how to work the best with the pupil to meet their needs. Organised sharing of information how to work with gifted pupils would be a great help to reach their ideal inclusion.

The gifted pupils are mostly satisfied at schools, which is closely related to their teacher and his/her approach. The most of interviewed pupils stated that they are bored at schools and they would prefer to have more schoolwork and activities. They also stated that they like to go to schools to meet their friends. The teachers are afraid of overloading the pupil – the question is where the limit of overloading is.

The parents of gifted pupils are mostly satisfied with the approach of the school and their compliance with the inclusive education. I would point out the good remark from parents' interviews that there are a lot of publications about the education of children with special needs whereas there is a lack of literature about the education of gifted children who also need help.

All the respondents stated that spreading information and enlightenment about highly gifted children, their manifestations, way of thinking and the ways of their education is the greatest need. Above all, the support of giftedness should be in the interest of the state, every country needs smart and educated people for its prosperity.

There are currently one to three gifted pupils in each class. Their early identification is very important, as the talent need not to be discovered in older age and the pupils will not have a chance to develop their talent, thus we will lose the gifted pupils. Let's go find them.

SEZNAM LITERATURY

- Cihelková, J. (2017). *Nadané dítě ve škole: náměty do výuky pro celou třídu*. Praha: Portál.
- Čavojská, M., Fořtíková, J. & Fořtík, V. (2010). *Vyhledáváme rozumově nadané žáky*, Fořtík V., Fořtíková J. (2007). *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál.
- Fořtíková, J. & Jeřábková, I. (2009). *Tvoříme individuální plán mimořádně nadaného*
- Gagné, F. (2005). *From Gifts to Talents: The DMGT as a Developmental Model*. In: Gaudeamus.
- Hartlová, H. & Hartl P. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Havigerová, J., M. (2011). *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Zelinková, O. (2015). *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Vyd. 12. Praha: Portál.
- Hříbková, L. (2009). *Nadání a nadání. Pedagogicko-psychologické přístupy, modely*, Hříbková, L. (2009). *Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada.
- jedinice. Ostrava.
- Jurášková, J. (2006). *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: IPPP ČR.
- Kovářová, R. & Klugová, I. (2010). *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava.
- Landau, E. (2007). *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis.
- Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Laznibatová, J. (2003). *Nadané dieta: Jeho vývin, vzdelavanie a podporovanie*. Bratislava: Iris.
- Machů, E. (2005). *Nadané děti, jejich identifikace a zařazení do vzdělávacího programu*.
- Machů, E. (2006). *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě*
- Machů, E. (2010). *Nadaný žák*. Brno: Paido.
- Machů, E., Facová, V. & Orel M. (2016). *Identifikace a vzdělávání nadaných*
- Mareš, J., Průcha, J. & Walterová, E. (2009) *Pedagogický slovník, 6. rozšířené vydání*
- Michalík, J. a kol. (2015). *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s.
- Mönks, F. J. a Ypenburg H.. (2002). *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. Praha: Grada.

Mudrák, J. (2015). *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada.
Portešová, Š. (2014). *Rozumově nadaní studenti s poruchou učení: cesty od školních výkonových paradoxů k úspěchu*. Brno: Masarykova univerzita.

Portešová Š. (2011). *Rozumově nadané děti s dyslexií*. Praha: Portál.

Sejvalová, J. (2004). *Definice a projevy nadaných žáků*. Praha: rvp.cz

Šťáva, J. & Novotná, M. (2012). *Příručka pro práci s nadanými žáky*. Ostrava.

Švaříček, R. & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha:

Zormanová, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Conceptions of Giftedness [online]. © 2019 [cit. 2019-03.23]. Second edition. B.m.: Cambridge University Press.

Screeningová baterie pro identifikaci nadání – IDENA. Svět nadání [online]. Rok 2013, roč. II., číslo 2, s. 53, 54. © 2019 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <<http://www.talentovani.cz/documents/10157/daa08856-f093-45f1-9ffb-776fb607f201>

Nadané dítě [online]. © 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: www.nadanedeti.cz

Národní ústav pro vzdělávání [online]. © 2019 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: www.nuv.cz

Péče, rozvoj a uplatnění nadání [online]. © 2019 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: www.talentovani.cz

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. © 2019 [cit. 2019-03-27]. Dostupné z: www.msmt.cz

Inkluze v praxi [online]. © 2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: www.inkluze.cz

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1.	Vzor IVP
Příloha č.2.	Informovaný souhlas
Příloha č.3.	Dotazník – žák
Příloha č.4.	Otázky – rodič
Příloha č.5.	Otázky - učitel

Individuální vzdělávací plán

Jméno a příjmení žáka			
Datum narození			
Bydliště			
Škola			
Ročník		Školní rok	

ŠPZ, které vydalo doporučení pro IVP			
Kontaktní pracovník ŠPZ			
Školská poradenská, zdravotnická a jiná zařízení, která se podílejí na péči o žáka			

Rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka podle IVP ze dne:	
Zdůvodnění:	

Priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka (cíle IVP):	

Předměty, jejichž výuka je realizována podle IVP:	

Podpůrná opatření (specifikace stupňů podpůrných opatření)	
Metody výuky (pedagogické postupy)	
Úpravy obsahu vzdělávání	
Úprava očekávaných výstupů vzdělávání	
Organizace výuky	
Způsob zadávání a plnění úkolů	

Způsob ověřování vědomostí a dovedností	
Hodnocení žáka	
Pomůcky a učební materiály	
Podpůrná opatření jiného druhu	
Personální zajištění úprav průběhu vzdělávání (asistent pedagoga, další pedagogický pracovník)	
Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka	
Spolupráce se zákonnými zástupci žáka	
Dohoda mezi žákem a vyučujícím	

Podrobný popis pro jednotlivé vyučovací předměty, ve kterých jsou uplatňována podpůrná opatření (Je-li potřeba specifikovat)	
Název předmětu	
Název předmětu	
Název předmětu	
Název předmětu	

Osoby zodpovědné za vzdělávání a odbornou péči o žáka		Jméno a příjmení	Podpis
Třídní učitelka			
Vyučující	Vyučovací předmět		
Školní poradenský pracovník			
Pracovník školského poradenského zařízení			
Zákonný zástupce žáka			
Žák			

Příloha č.2.

Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů - vzor

Informovaný souhlas týkající se diplomové práce na téma: „*Inkluzivní praxe současné školy a mimořádně nadané dítě*“.

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro výzkumné šetření ve formě audio nahrávky rozhovoru, dotazníkového šetření, písemného sdělení na dané otázky a jejich zápis.

Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí respondentů. Důraz je kladen na:

- (1) Anonymitu respondentů.**
- (2) Mlčenlivost autora práce ve vztahu k osobním údajům respondentů.**
- (3) Respondent bude mít možnost vyjádřit se k uvedeným údajům a upravit je.**
- (4) Jako respondent máte právo kdykoli odstoupit od šetření.**

Děkuji za pozornost věnovanou těmto informacím a prosím Vás tímto o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí při šetření.

Mgr. Michal Tačík, DiS.

Podpis:

Zpracování dat bude probíhat v souladu s příslušnými právními normami o ochraně osobních údajů a s nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Jméno a příjmení respondenta - rodiče (zákonného zástupce)/učitele:

Jméno a příjmení respondenta - žáka:

V dne Podpis:

Příloha č.3.
Dotazník - žák

jméno:
třída:

1.Rád chodím do školy

ano
ne
někdy

Zdůvodni svou odpověď

2. Co mě ve škole baví a co mě nebaví.

Rozepiš se:

3. Při hodině mám spoustu práce a nemám čas na nic jiného.

ano
ne
někdy

Vyhovuje ti to?
Zdůvodni svou odpověď.

4. Při hodině se nudím.

ano
ne
někdy

Vyhovuje ti to?
Zdůvodni svou odpověď.

5. Je něco, co bys zlepšil, co by ti pomohlo?

Rozepiš se:

6. Co obvykle děláš po škole, čemu se věnuješ?

7. Je něco, z čeho máš obavy?

doma:

ve škole:

Příloha č.4.

Jméno respondenta – rodič:

Jméno respondenta – žák:

1. Pozorovali jste na Vašem dítěti nějakou odlišnost? Jakou? Kdy?

2. Kdo Vám sdělil, že Vaše dítě může být nadané?

- a. **Jak jste přijali tuto skutečnost?**
- b. **Jaký byl další postup?**
- c. **Jaké jste získali informace, odkud?**

3. Jak probíhá práce se školním zařízením (školou)?

4. Jste spokojeni s tím, jak se pracuje s Vaším dítětem?

- a. **Všimáte si, že je Vaše dítě ve škole spokojené?**
- b. **Je něco, co byste potřebovali?**

Je ještě něco, co byste rádi dodali?

Příloha č.5.

Jméno respondenta – učitel:

1. Jak pracujete se žákem s mimořádným nadáním?
 - a. Užíváte nějaké alternativní učebnice
 - b. Je žák přerazen do vyššího ročníku
 - c. Vaše práce navíc pro žáka
2. Využíváte spolupráce se školním poradenským pracovištěm? (ŠPP)
 - a. Pokud ano, tak jakým způsobem
3. Jak funguje spolupráce s rodinou dítěte (jakým způsobem).
4. Co byste potřebovali pro podporu vaší práce.
5. Kdo diagnostikoval nadání u vašeho žáka, jaký byl jeho proces.